

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra rozvojových studií

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Barbora AUGUSTINOVÁ

**Regulace a ekocertifikace turismu jako nástroje
udržitelného turismu**

Vedoucí práce: Mgr. Zdeněk OPRŠAL, Ph.D.

Olomouc 2012

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a veškeré použité zdroje informací jsem uvedla v seznamu literatury.

V Jilemnici 1. srpna 2012

.....

podpis

Touto cestou bych chtěla poděkovat vedoucímu své diplomové práce Mgr. Zdeňku Opršalovi, Ph.D za vstřícný přístup, cenné rady, trpělivost a věnovaný čas. Děkuji svému příteli, rodině a kamarádům za podporu.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
Přirodovědecká fakulta
Akademický rok: 2008/2009

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Barbora AUGUSTINOVÁ**
Osobní číslo: **R080253**
Studijní program: **N1301 Geografie**
Studijní obor: **Mezinárodní rozvojová studia**
Název tématu: **Regulace a ekocertifikace turismu jako nástroje udržitelného turismu**
Zadávající katedra: **Katedra rozvojových studií**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem diplomové práce je zhodnocení regulačních, certifikačních a akreditačních opatření vztahujících se k turismu a jejich využití v praxi. Bude diskutován současný stav, možnosti a přístupy k ekocertifikaci a podobným opatřením. Dále pohled na ekocertifikaci jako na nástroj trvale udržitelného rozvoje. Struktura práce: 1.Úvod a cíle práce 2.Metody zpracování a přehled literatury 3.Definice a pojmy (regulace, ekocertifikace, udržitelný turismus, atd.) 4.Ekocertifikace turismu 5.Regulace turismu - ekonomické nástroje a další opatření 6.Ekocertifikace jako nástroj trvale udržitelného cestovního ruchu 7.Diskuze a závěr 8.Shrnutí - summary (v anglickém jazyce) 9.Seznam použité literatury

Rozsah grafických prací: Dle potřeby
Rozsah pracovní zprávy: 20 - 25 tisíc slov
Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická
Seznam odborné literatury:

FONT, Xavier; BUCKLEY, Ralf. Tourism ecolabelling : Certification and promotion of sustainable management. Wallingford : CABI Publishing, 2001. 359 s. ISBN 0851995063. HONEY, Martha. Ecotourism & certification : setting standards in practice. Washington : Island Press, 2002. 407 s. ISBN 1-55963-951-2. UNEP - United Nations Environment Programme. Ecolabels in the tourism industry. Paris : United Nations Publication, 1998. 52 s. ISBN 92-807-1708-1.

Internetové zdroje: HONEY, Martha; ROME, Abigail. Protecting Paradise: Certification Programs for Sustainable Tourism and Ecotourism. Washington DC: Institute for Policy Studies. 2001. Dostupné z: <http://www.ecotourism.org.hk/other%20files/StandardsforParadise.pdf> UNEP - United Nations Environment Programme; WTO ? World Tourism Organization. Making tourism more sustainable: A guide for policy makers [online]. Paris, c2005. 210 s. Dostupné z: <http://www.unep.fr/shared/publications/pdf/DTIx0592xPA-TourismPolicyEN.pdf>. ISBN 92-807-2507-6.

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Zdeněk Opršal, Ph.D.
Katedra rozvojových studií

Datum zadání diplomové práce: 3. listopadu 2008
Termín odevzdání diplomové práce: 14. května 2011

L.S.

Prof. RNDr. Juraj Ševčík, Ph.D.
děkan

Doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 14. května 2008

Obsah

Obsah	6
Seznam obrázků, tabulek a schémat	8
Seznam použitých zkratk	9
1. Úvod	11
2. Cíl práce.....	12
2.1. Struktura práce	12
3. Metody zpracování	14
3.1 Přehled literatury.....	14
4. Vysvětlení pojmů, definice	16
4.1. Turismus	16
4.2. Udržitelnost.....	17
4.2.1. Vznik a vývoj konceptu udržitelného rozvoje	18
4.2.2. Udržitelný turismus.....	20
Kritéria udržitelného rozvoje cestovního ruchu.....	24
Aktéři udržitelného cestovního ruchu	25
4.2.3. Ekoturismus	26
„Greenwashing“ ekoturismu	28
5. Hodnocení turismu – vývoj a přístupy.....	30
5.1. Historie certifikace obecně	30
5.2. Počátky ekocertifikace turismu.....	30
5.3. Hodnocení postupů vs. výsledků	33
5.3.1. EMS – Systém environmentálního managementu.....	35
5.3.2. Dobrovolné iniciativy	38
6. Ekocertifikace turismu	40
6.1. Důvody podpory certifikace různými zájmovými skupinami	41
6.2. Společné prvky většiny certifikačních programů turismu	42
6.3. Proces certifikace	44
Klíčoví aktéři procesu certifikace a jejich role	45
Průběh procesu certifikace.....	47
6.4. Význam ekocertifikace	48
6.5. Rozrůznění ekocertifikačních programů.....	51
6.5.1. Geografická působnost	51
6.5.2. Zaměření programu.....	52
6.5.3. Navrhovatelé programu	52
6.5.4. Délka trvání platnosti certifikace	52
6.6. Zajištění férovosti a objektivit certifikace	53
6.7. Nevýhody a slabé stránky ekocertifikace turismu a ekoturismu	54

7. Vybrané organizace působící v oblasti ochrany životního prostředí, udržitelného turismu a ekocertifikace turismu	56
UNEP – United Nations Environment Programme	56
TIES – The International Ecotourism Society	56
STI – Sustainable Travel International	57
STSC – The Sustainable Tourism Stewardship Council.....	58
Global Sustainable Tourism Council	58
Rainforest Alliance	59
8. Srovnání vybraných ekocertifikačních programů.....	60
8.1. Představení vybraných certifikovaných systémů.....	60
8.1.1. Green Globe 21	60
8.1.2. ECO – The Eco Certification Program (dříve NEAP).....	61
8.1.3. Blue Flag.....	62
8.1.4. STEP – Sustainable Tourism Education Program	62
8.2. Kritéria vybraných certifikačních programů.....	63
8.2.1. Soulad kritérií vybraných programů s GSTC	64
8.3. Porovnání vybraných certifikačních programů z různých hledisek.....	64
8.3.1. Vymezení programu	64
8.3.2. Použití loga	65
8.3.3. Poplatky a platnost.....	67
8.3.4. Monitoring a hodnocení.....	67
9. Regulace turismu – ekonomické nástroje a další opatření	69
10. Diskuze a závěr.....	74
11. Shrnutí	76
Klíčová slova	76
12. Summary.....	77
Keywords	77
Použité zdroje	78

Seznam obrázků, tabulek a schémat

Obrázek 1: Udržitelný rozvoj	18
Obrázek 2: Vztah mezi 12 cíli a pilíři udržitelnosti.....	24
Obrázek 3: Vyjádření spokojenosti zákazníků	32
Obrázek 4: Loga programu Green Globe 21	65
Obrázek 5: Loga programu ECO (NEAP).....	65
Obrázek 6: Logo programu Blue Flag	66
Obrázek 7: Loga programu STEP.....	66
Tabulka 1: Rozdíly mezi ISO 14001 a EMAS	37
Tabulka 2: Soulad kritérií vybraných programů s GSTC.....	64
Tabulka 3: Porovnání ekocertifikačních programů z hlediska základního vymezení	64
Tabulka 4: Porovnání ekocertifikačních programů z hlediska výše poplatků a platnosti certifikátu	67
Tabulka 5: Porovnání ekocertifikačních programů z hlediska monitoringu a hodnocení	68
Schéma 1: Proces ekocertifikace turismu	47

Seznam použitých zkratk

CR	tourism	turismus/cestovní ruch
CREST	Center for Responsible Travel	Centrum pro zodpovědné cestování
CSD	UN Commission on Sustainable Development	Komise OSN pro trvale udržitelný rozvoj
ECO	The Eco Certification Program	Ekocertifikační program ECO
EMAS	Environmental Management Audit Scheme	system environmentálního řízení a auditu
EMS	Environmental Management System	system environmentálního managementu
FEE	Foundation for Environmental Education	Nadace pro environmentální vzdělávání
GG21	Green Globe 21	ekocertifikační program Green Globe 21
GSTC	The Global Sustainable Tourism Criteria	Kritéria globálně udržitelného cestovního ruchu
ISO	International Standards Organization	Mezinárodní organizace pro normalizaci
NEAP	Nature and Ecotourism Accreditation Program	Akreditační program pro přírodní turismus a ekoturismus
STEP	Sustainable Tourism Education Program	Vzdělávací program pro udržitelný turismus
STI	Sustainable Travel International	organizace Sustainable Travel International
STSC	The Sustainable Tourism Stewardship Council	Rada pro řízení udržitelného cestovního ruchu
TIES	The International Ecotourism Society	Mezinárodní společnost pro ekoturistiku
UN/OSN	United Nations	Organizace spojených národů
UNCED	United Nations Conference on Environment and Development	Konference OSN o životním prostředí a rozvoji

UNEP	United Nations Environment Programme	Program OSN pro životní prostředí
UNWTO	World Tourism Organisation	Světová organizace cestovního ruchu
WCED	World Commission on Environment and Development	Světová komise pro životní prostředí a rozvoj
WSSD	World Summit on Sustainable Development	Světový summit o udržitelném rozvoji
WTTC	World Travel and Tourism Council	Světová rada cestování a cestovního ruchu

1. Úvod

Cestovní ruch hraje významnou ekonomickou roli v mnoha zemích a může přispívat k ochraně životního prostředí i socio-ekonomickému rozvoji. Je totiž, možná více než kterékoliv jiné odvětví průmyslu, značně závislý na životním prostředí. Zároveň je to odvětví, které má na něj značný dopad. Svou činností může mít za následek například vysokou spotřebu zdrojů, velkou míru znečištění a velké množství odpadů, a může tak vést k nepříznivým dopadům na životní prostředí. Zachovalost životního prostředí zároveň ovlivňuje výši příjmů v mnoha turistických destinacích. Pláže, hory, řeky, lesy a biodiverzita jsou lákadly, na nichž závisí, zda cestovní ruch vzkvétá a roste. Je proto důležité, aby cestovní ruch působil v takových oblastech environmentálně šetrným a udržitelným způsobem.

Udržitelný turismus zpravidla usiluje o snížení negativních dopadů, eliminaci škod a optimalizaci ekonomických výhod. Ekoturismus, typ udržitelného turismu, se snaží o šíření pozitivních dopadů prostřednictvím zaměření se na ochranu přírody, přínosy pro místní komunity a vzděláváním návštěvníků.

Některé společnosti opravdu dosáhnou těchto cílů, jiné falešně tvrdí, že jich dosáhly a některým je to jedno. Některé by chtěly, ale nevědí, jak na to. Jedním ze způsobů, jak odměnit podniky, které skutečně dosahují těchto cílů, je dát jim věrohodné externí uznání. Nástrojem k tomu je právě certifikace a v této práci je popsáno, jak funguje. Proces certifikace může též učit firmy o lepších a vzorových postupech, i když třeba nikdy osvědčení nedostanou. Ekocertifikace v oblasti cestovního ruchu může působit jako motivace pro organizace a podniky, aby dosáhly významných vylepšení v jejich vlivu na životní prostředí. Ekocertifikace je jedním z dobrovolných nástrojů, který může poskytnout efektivní doplněk formální regulace ze strany vnitrostátních orgánů. Věrohodné ekoznačky poskytují stručné a přesné informace spotřebitelům a pomohou jim identifikovat ty výrobky a služby, které jsou šetrné k životnímu prostředí.

2. Cíl práce

Diplomová práce se zabývá tématem ekocertifikace turismu. Cílem diplomové práce je seznámení s pojmy týkajícími se problematiky, představení konceptu udržitelného rozvoje a nástrojů využitelných za účelem dosahování udržitelného cestovního ruchu. Práce si klade za cíl podrobněji seznámit s možnostmi ekocertifikace a regulace turismu, představit a porovnat vybrané certifikační programy a zhodnotit jejich udržitelnost. Dále zhodnotit ekocertifikaci jako nástroj udržitelného cestovního ruchu.

2.1. Struktura práce

Hlavním cílem úvodní kapitoly diplomové práce je vymezení základních pojmů vztahujících se k tématu v takovém rozsahu, jež umožňuje porozumění problematice ekocertifikace turismu. Kromě definic turismu, udržitelnosti, udržitelného turismu a ekoturismu je zde nastíněn vznik a vývoj konceptu udržitelného rozvoje. Závěr kapitoly je věnován nešvaru zvanému greenwashing.

Kapitola *Hodnocení turismu – vývoj a přístupy* uvádí do samotné problematiky certifikace a hodnocení cestovního ruchu. Věnuje se historii certifikace, počátkům ekocertifikace turismu a ekoturismu. V neposlední řadě je zde věnován prostor rozlišení dvou základních typů certifikačních programů – založeného na procesu a na výkonu. Na základě těchto dvou typů vznikly dva přístupy k certifikaci – zavedení systému environmentálního managementu a dobrovolné iniciativy. První zmíněný přístup je zde poměrně detailně popsán, druhému je věnována kapitola následující.

Kapitola *Ekocertifikace turismu* je nejobsáhlejší kapitolou diplomové práce a věnuje se nejdůležitějším aspektům a charakteristikám samotné ekocertifikace turismu. Objasňuje, proč je ekocertifikace turismu důležitá pro různé zájmové skupiny, jaké mají certifikační programy společné prvky, jak probíhá proces certifikace a kdo jsou jeho aktéři. Následuje přehled výhod, jaké má ekocertifikace pro jednotlivé zainteresované skupiny. Protože je ekocertifikační programy možné rozlišovat z různých hledisek, je zde toto rozrůznění programů také popsáno. Kapitola se též pokusí zodpovědět otázku zajištění férovosti a objektivit certifikace. Kapitulu ukončuje stručný přehled nevýhod ekocertifikace.

Následující kapitola seznamuje s důležitými organizacemi působícími v oblasti ochrany životního prostředí, udržitelného turismu a ekocertifikace turismu. Organizace mají souvislost s fakty uvedenými v diplomové práci.

Součástí práce je také srovnávací studie čtyř vybraných ekocertifikačních systémů, které jsou jednotlivě představeny a vzájemně porovnány z různých hledisek.

Otázce regulace turismu je věnována poslední samostatná kapitola, zabývající se mj. rolí vlád.

3. Metody zpracování

Při psaní diplomové práce bylo použito převážně rešeršně-kompilační metody sběru a třídění dat pro jejich následnou interpretaci. Pro kapitolu porovnávající ekocertifikační programy turismu byly vybrány čtyři programy, které reprezentují odlišné modely certifikace a jsou veřejnosti poměrně známé.

Informace byly získány jak z tištěné literatury, tak z internetových zdrojů a periodik. Většina zdrojů použitých v této diplomové práci je v anglickém jazyce. České odborné texty se dotýkají problematiky ekocertifikace turismu až na výjimky jen na místní úrovni.

Pro lepší orientaci v textu je na začátku práce uveden seznam zkratk s jejich celým názvem v jazyce původu a českým překladem.

Odkazy na literaturu jsou uvedeny v závorkách přímo v textu. Pokud je odkaz na literaturu umístěn před tečkou, vztahuje se pouze k dané větě. Je-li za tečkou, týká se celého odstavce (odstavců).

Diplomovou práci doplňují obrázky, tabulky a schéma, kladené přímo do textu. Veškerý převzatý grafický materiál, který je součástí práce, byl před použitím upraven. V práci bylo využito poznámek pod čarou za účelem vysvětlení a doplnění některých skutečností a pojmů.

Seznam zdrojů je uveden na konci práce.

3.1 Přehled literatury

Možnost výběru literatury je dána specifickým tématem práce. Naprostá většina zdrojů je v anglickém jazyce. Nejvyšší a nejaktuálnější články jsou v odborných časopisech v rámci elektronických informačních zdrojů, přístupných přes univerzitní síť. Bylo čerpáno z jednoho knižního zdroje (*Tourism Ecolabelling*) v tištěné podobě. Další knižní zdroje byly nastudovány online např. pomocí služby Google Books, která je velmi přínosná, zejména z důvodu nedostupnosti a vysoké ceny mnoha zajímavých publikací v tištěné podobě. Obvykle jsou v online verzi vynechány například dvě kapitoly z deseti, což stále umožňuje získat velké množství informací z jednotlivých děl.

Jedním z hlavních zdrojů pro zpracování diplomové práce je publikace *Tourism Ecolabelling*. Jde o významné dílo o problematice ekocertifikace turismu. X. Font

a R.C. Buckley se v knize zaměřují na kritéria certifikace, význam certifikace pro spotřebitele i zainteresované subjekty, na marketing ekologicky označených produktů a na správu a kontrolu stávajících eko-označení. Přibližují současné trendy v certifikaci turismu a nabízejí možné strategie a postupy. Jde o publikaci odbornou, autoři se dlouhodobě zabývají vědeckou prací v oblasti ekoturismu.

Problematicke se věnuje též Martha Honey v knize *Ecotourism & Certification*. Sleduje vývoj certifikace, zajímá se o její využití v nejrůznějších odvětvích a poukazuje na případové studie úspěšných certifikačních systémů po celém světě. Jde o stěžejní dílo v oblasti ekocertifikace, které nabízí souhrnný pohled na problematiku.

Zajímavé informace obsahuje titul *Ecolabels in the tourism industry*, vydaný v rámci Programu OSN pro životní prostředí (UNEP). Analyzuje úlohu ekocertifikace v souvislosti s dobrovolnou samoregulací v odvětví turismu a poukazuje na možnosti v oblasti ekocertifikace turismu. Snaží se vyjasnit a popsat, jak konkrétní certifikační principy fungují a zdůraznit jejich udržitelnost.

Důležitým pramenem je dílo *Quality assurance and certification in tourism* autorů R. Blacka a A. Crabtreea. Zaměřuje se na kontrolu kvality a certifikačních opatření, s cílem zamezit zneužívání předpony eko- jako marketingového nástroje (při současném environmentálně nezodpovědném chování a postupech).

Za nejobsáhlejší zdroj informací lze v případě tématu ekocertifikace turismu považovat internet. Zde je možné dohledat konkrétní informace k jednotlivým eko-označením, národní a regionální certifikační strategie či informace o ekocertifikaci obecně. Důležitým zdrojem jsou tak například webové stránky Světové organizace cestovního ruchu (UNWTO), Programu OSN pro životní prostředí, organizace Sustainable Travel International, programů Green Globe 21, Blue Flag a mnohé další.

4. Vysvětlení pojmů, definice

4.1. Turismus

Termín *turismus* lze chápat, minimálně pro potřeby této práce, jako synonymum termínu *cestovní ruch*. Ve všech světových jazycích se používá slovo *turismus* (angl. *tourism*). V českém jazyce je tedy na uvážení autora, jaký termín v konkrétním případě upřednostní. Termín *turismus* ale nelze zaměňovat s termínem *turistika*, v českém jazyce nesoucím význam sportovní aktivity.

Turismus bývá vymezován jako cestování za účelem rekreace. Existuje však velké množství různých definic cestovního ruchu, které tento obecný pohled na problematiku konkretizují.

Dle Vitákové (2007:10) je cestovní ruch tvořen: „nesmírně širokým komplexem činností a podílí se na něm celá řada subjektů. Cílem tohoto oboru je umožnit, organizovat a zpříjemnit občanům cestování, ať již rekreační či poznávací. Hlavním subjektem je v cestovním ruchu cestující občan. K uspokojení jeho přání a potřeb se postupně vytvořila celá široká škála profesí a profesionálních podnikatelských subjektů. Šíře oboru cestovního ruchu tak ve svých ekonomických souvislostech přináší značný multiplikační efekt.“

Složitost vymezení cestovního ruchu dokládá například i definice Páskové a Zelenky (2012:83), která vychází z toho, že: „cestovní ruch vždy zahrnuje cestování, ale ne každé cestování je cestovním ruchem. Cestovní ruch zahrnuje rekreaci, ale ne každá rekreace je cestovním ruchem. Cestovní ruch se uskutečňuje ve volném čase, ale ne celý volný čas je věnován cestovnímu ruchu“. V té samé publikaci ale najdeme i konkrétnější vymezení cestovního ruchu. Definice uvádí, že se jedná o: „komplexní společenský jev jako souhrn aktivit účastníků cestovního ruchu, souhrn procesů budování a provozování zařízení se službami pro účastníky cestovního ruchu včetně souhrnu aktivit osob, které tyto služby nabízejí a zajišťují, aktivit spojených s využíváním, rozvojem a ochranou zdrojů pro cestovní ruch, souhrn politických a veřejně-správních aktivit a reakce místní komunity a ekosystémů na uvedené aktivity“. (Pásková a Zelenka, 2012:83)

Turismus je obrovské odvětví průmyslu, které je rozšířeno po celém světě, takže také jeho dopady – sociální, ekonomické i environmentální – jsou celosvětově

rozšířené. Tyto dopady mohou být jak pozitivní a přínosné, tak negativní a škodlivé. (Bien, 2008)

Na jedné straně požitky z cestovního ruchu a krása destinací, na druhé straně hrozba stejné destruktivity jako v případě tradičních odvětví těžebního průmyslu či kácení lesů. Cestovní ruch totiž vyžaduje velké množství infrastruktury – počítaje v to silnice, hotely, parkoviště a restaurace, které s sebou obvykle přinášejí řadu negativních důsledků, jako jsou znečištění životního prostředí, ohrožení přírodních stanovišť rostlin a živočichů, vysídlení volně žijících živočichů a nežádoucí vlivy na ohrožené kultury. (Hansen, 2007)

V praxi je běžně používané slovní spojení *průmysl cestovního ruchu*, které ale není synonymem termínu cestovní ruch. Průmyslem cestovního ruchu chápeme souhrn aktivit soukromého a veřejného sektoru produkujícího statky a služby určené k uspokojování potřeb návštěvníků včetně jejich marketingových aktivit. (Hesková, 2006)

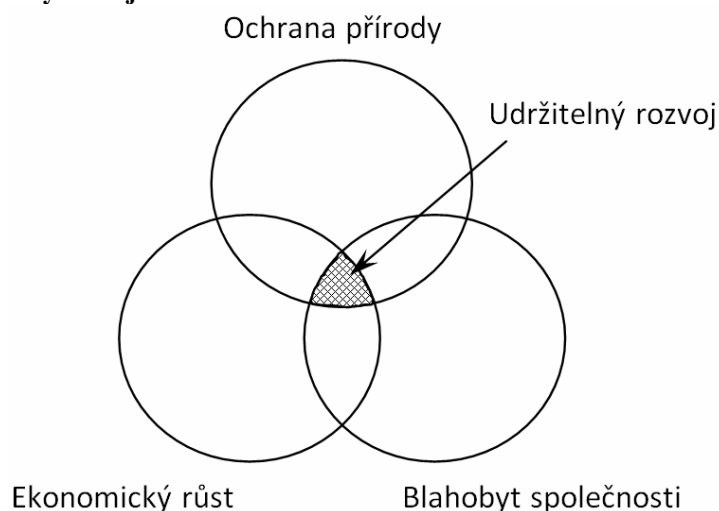
4.2. Udržitelnost

Hovoříme-li o udržitelných aktivitách, obvykle to znamená, že můžeme aktivity provozovat stejným nebo obdobným způsobem po neomezenou dobu (udržitelnost v čase) ve třech hlavních směrech:

- Environmentální (ve vztahu k životnímu prostředí) – aktivita minimalizuje poškození životního prostředí (flora, fauna, vodstvo, půdy, spotřeba energie, znečištění, atd.) a v ideálním případě se snaží být prospěšnou pro životní prostředí (prostřednictvím jeho ochrany)
- Sociální a kulturní – aktivita nepoškozuje a může revitalizovat sociální strukturu nebo kulturu obce, kde je provozována
- Ekonomický – aktivita nezačne, aby pak hned rychle skončila z důvodu špatných obchodních praktik, nýbrž pokračuje a nadále přispívá hospodářskému blahobytu místní komunity. Z udržitelného podnikání by měli mít prospěch jeho majitelé, zaměstnanci i sousedé. (Bien, 2008)

Zahrneme-li tyto tři aspekty do našich aktivit, nazýváme to *principem trojí zodpovědnosti*¹. Jde o důkaz toho, že vhodným způsobem lze dosahovat dobrých výsledků. To znamená, že organizace, podniky nebo vlády fungují způsobem, který neničí zdroje – přírodní, kulturní a ekonomické – na kterých jsou závislé. Ve skutečnosti firma, která je řízena tímto způsobem, může zlepšit všechny tři aspekty a nadále fungovat se ziskem, zatímco z toho těží okolní přírodní oblasti a komunity. (Bien, 2008)

Obrázek 1: Udržitelný rozvoj

Zdroj: vlastní zpracování obecně uváděného schématu vyplývajícího z principů udržitelnosti

Společným předmětem všech definic udržitelnosti je zmíněný princip trojí zodpovědnosti, jehož cílem je minimalizace ekologických a sociokulturních dopadů a zároveň poskytování ekonomických výhod místním společenstvím a hostitelským zemím.

4.2.1. Vznik a vývoj konceptu udržitelného rozvoje

Limity přírodního prostředí a vyčerpatelnost přírodních zdrojů si lidstvo začalo připouštět už před mnoha lety. Téma životního prostředí je diskutováno ve větší míře zhruba od 60.let 20.století, kdy se začínají objevovat různé podněty související s pojmem udržitelného rozvoje.

¹ Triple Bottom Line - Trojí zodpovědnost je princip, podle kterého by činnost firmy měla stát na třech pilířích: ekonomické prosperitě, kvalitním životním prostředí firmy a adekvátním společenském kapitálu firmy (ABZ slovník cizích slov, 2012)

Poprvé v globálních souvislostech a na mezinárodní úrovni se o vlivu rozvoje na životní prostředí začalo jednat na Konferenci OSN o životním prostředí člověka ve Stockholmu roku 1972 (*United Nations Conference on the Human Environment*). V důsledku tohoto shromáždění vznikl Program OSN pro Životní prostředí (*United Nations Environment Programme – UNEP*).

Světová komise pro životní prostředí a rozvoj (*World Commission on Environment and Development – WCED*), často též označovaná jako „Komise Brundtlandové“, byla vytvořena OSN roku 1983. Takto označována byla podle její předsedkyně, norské političky Gro Harlem Brundtlandové. (Stakeholder Forum, 2012, Baker, 2006)

V roce 1987 vydala WCED v čele s Brundtlandovou publikaci „*Our Common Future*“ (*Naše společná budoucnost*). V díle Brundtlandová (1987) popisuje udržitelný rozvoj jako takový rozvoj, který upokojuje potřeby současnosti bez ohrožení schopnosti budoucích generací uspokojovat jejich potřeby. Toto dílo se stalo důležitým základem pro vznik Agendy 21 – akčního a strategického plánu rozvoje obce či regionu, který zavádí principy udržitelného rozvoje do praxe.

Druhý světový summit – Konference OSN o životním prostředí a rozvoji (*Earth Summit – UN Conference on Environment and Development*), se konal roku 1992 v Rio de Janeiru v Brazílii. Agenda 21 a Deklarace z Ria o životním prostředí a rozvoji naznačily zásady pro dosažení udržitelného rozvoje, který uspokojuje potřeby chudých a uznává limity rozvoje pro splnění globálních potřeb. Lidské "potřeby" interpretují nikoli pouze z hlediska ekonomických zájmů, ale zahrnují také předpoklady pro plně funkční, harmonický, globální systém, který by zahrnoval jak lidstvo, tak ekosystémy.

Mnoho zemí se díky summitu v Rio de Janeiru začalo orientovat na oblast udržitelného rozvoje na národní a regionální úrovni. V důsledku toho došlo k vytvoření Komise OSN pro trvale udržitelný rozvoj (*UN Commission on Sustainable Development – CSD*), zabývající se hlavně pozorováním vývoje Agendy 21 a jejím zaváděním na mezinárodní, národní a místní úrovni.

V roce 2002 se v jihoafrickém Johannesburgu konal Světový summit o udržitelném rozvoji (*World Summit on Sustainable Development – WSSD*). (Stakeholder Forum, 2012)

Roku 2005 byl přijat Kjótský protokol, jímž se smluvní strany (rozvinuté země) zavázaly ke snížení emisí skleníkových plynů.

V Kodani se roku 2009 konala Konference OSN o klimatických změnách. Jednalo se zde o nástupnické smlouvě Kjótského protokolu, která by ho měla v tomto roce nahradit, ale jednání selhala a smlouva podepsána nebyla. Zásadní bylo ale zapojení rozvojových zemí do vyjednávání. (Cempírek, 2011)

V červnu tohoto roku proběhl v Rio de Janeiru Summit Země 2012 s názvem „Rio+20“ (konal se dvacet let po Summitu Země v Rio de Janeiru, na kterém byl přijat dokument Agenda 21). Jeho cílem bylo stanovení pravidel pro hospodářský rozvoj, která povedou ke zlepšování životní úrovně nejchudší části obyvatel planety a budou šetrná k životnímu prostředí. Na summitu byl přijat dokument „*The Future We Want*“ (*Budoucnost, kterou chceme*), který, dle odborné veřejnosti z řad ekologů, nevládních organizací a mnohých politiků, jen potvrzuje už dříve přijatá rozhodnutí. (Stejskal, 2012)

4.2.2. Udržitelný turismus

Cestovní ruch v současné podobě s sebou nese určité problémy a zátěž pro turistické destinace v environmentální, sociální i ekonomické sféře. Je tedy žádoucí hledat alternativu přijatelnou pro místní obyvatelstvo a hlavně pro životní prostředí. Udržitelný turismus zpravidla usiluje o minimalizaci negativních dopadů, eliminaci škod a optimalizaci ekonomických výhod.

Udržitelný turismus bývá definován jako forma cestovního ruchu, která uspokojuje potřeby současných turistů a hostitelských regionů a zároveň chrání a zvyšuje tyto možnosti do budoucna. To si lze představit jako řízení všech zdrojů tak, že ekonomické, sociální a estetické potřeby jsou naplňovány, zatímco je udržována kulturní integrita, nezbytné ekologické procesy, biologická diverzita a systémy potřebné pro život. (UNWTO v rámci Ústav pro ekopolitiku, 2007)

Autoři Výkladového slovníku cestovního ruchu Pásková a Zelenka (2012:590), hovoří o udržitelném cestovním ruchu, když: „aktivity a služby poskytované návštěvníkům a vlastní aktivity návštěvníků ovlivňují přírodní a antropogenní životní prostředí, místní komunitu a biosféru jako celek pouze v takové míře a kvalitě, která neobnovitelně negativně nemění globální ani lokální životní prostředí, místní komunitu a biosféru jako celek a neomezuje tak možnost využití cestovním ruchem a další antropogenní využití destinace v budoucnosti, stejně jako funkce biosféry.“

Udržitelný turismus bývá též charakterizován jako forma cestovního ruchu, jež respektuje kulturu, styl života a socio-ekonomické struktury místních obyvatel, vytváří rovnováhu mezi produkcí a spotřebou, je šetrná k životnímu prostředí a současně nesnižuje ekonomické zisky. Kombinuje ekonomický rozvoj s ochranou životního prostředí. (Lončar, 2004)

Zásady udržitelnosti mohou být použity pro jakýkoliv typ turismu – masový či individuální, turismus velkého i malého měřítka; městský, plážový, či turismus v divoké přírodě. Mohou být též aplikovány pro všechna odvětví turistického průmyslu – ubytování, zájezdy, agentury, dopravce, průvodce atd. Podle Agendy 21² pro cestovní ruch jsou produkty udržitelného turismu takové produkty, které jsou provozovány v harmonii s místním životním prostředím, společností a kulturami způsobem, že se tito stanou trvalými příjemci (UN, 2000). Mnoho certifikačních programů udržitelného turismu považuje za udržitelný turismus „jakýkoli druh turismu, který se snaží minimalizovat ekologické a socio-kulturní dopady, zatímco zajišťuje ekonomické výhody místním komunitám a hostitelským zemím.“ (Mohonk Agreement, 2000:98)

Velký běžný městský hotel může být environmentálně a sociálně odpovědný, a stejně tak malá chatka blízko národního parku. Naopak, i malá chatka může být stejně nezodpovědná a neudržitelná jako velký hotel, nebo dokonce více v některých případech. Toto je jeden z důvodů, proč mnoho lidí vidí rostoucí potřebu mezinárodně uznaných, lokálně přizpůsobených standardů pro udržitelnost.

V turismu může být princip trojí zodpovědnosti rozhodující, zvláště pro společnosti mimo velká města. Aby hotely, zájezdy a exkurze ve venkovských a přírodních oblastech přežily, jsou závislé na dobré vůli místní komunity (obce). Společnosti, které nezaměstnávají nebo nezvýhodňují místní obyvatele, často ztrácí podporu svých sousedů. Města, vesnice a domorodé komunity, jejichž sociální struktura je turismem poškozena, často ztrácí pro turisty svou atraktivitu. Obchody založené na přírodních zdrojích nemohou přežít, je-li zdroj zničen – ten je totiž hlavním důvodem, proč klienti místo navštěvují. (Bien, 2008)

Všechna pravidla a metody řízení rozvoje udržitelného cestovního ruchu jsou použitelné pro všechny formy cestovního ruchu ve všech typech destinací, včetně masové turistiky a různých specifických segmentů cestovního ruchu. Principy udržitelnosti se vztahují k oblasti životního prostředí, ekonomickým a socio-kulturním

² Agenda 21 je akční plán zavádění konceptu udržitelnosti na globální a místní úrovni (Světový Summit o udržitelném rozvoji, Johannesburg, 2002)

aspektům rozvoje cestovního ruchu. K zajištění jejich dlouhodobé udržitelnosti musí být mezi těmito oblastmi nastolena odpovídající rovnováha.

Proto by udržitelný turismus měl:

1. *Optimálně využívat přírodních zdrojů*, které představují klíčový prvek v rozvoji cestovního ruchu, podporovat základní ekologické procesy a pomáhat zachovávat přírodní zdroje a biologickou rozmanitost.
2. *Respektovat sociálně-kulturní původnost hostitelských komunit*, uchovat jejich kulturní dědictví a tradiční hodnoty a přispět k mezikulturnímu porozumění a toleranci.
3. *Zajistit životaschopné a dlouhodobé hospodářské aktivity poskytující socio-ekonomické přínosy*, jež budou spravedlivě rozděleny všem zúčastněným stranám; zajistit stabilní zaměstnanost a příležitosti k dosahování příjmů; zabezpečit sociální služby pro hostitelské společnosti a přispět ke zmírnění chudoby. (UNWTO, 2004)

Rozvoj udržitelného cestovního ruchu vyžaduje vědomou účast všech zúčastněných stran, stejně jako silné politické vedení zajišťující čtenou účast a dosahování názorové shody. Dosahování udržitelného cestovního ruchu je nepřetržitý proces a vyžaduje neustálé sledování dopadů, a pokud je to nezbytné, zavádění nutných ochranných nebo nápravných opatření.

Udržitelný cestovní ruch by měl zachovávat vysokou úroveň spokojenosti turistů a zajišťovat jim významnou zkušenost, zvyšovat jejich povědomí o otázkách udržitelnosti a podporovat mezi nimi činnosti udržitelného cestovního ruchu. (UNWTO, 2004)

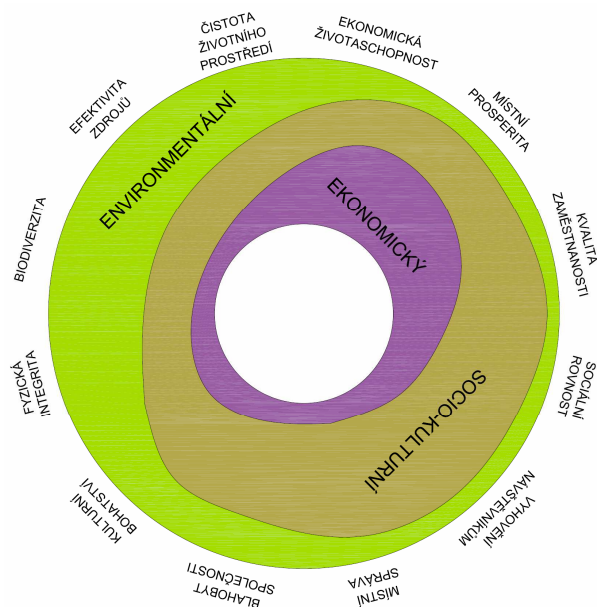
V publikaci „Making Tourism More Sustainable: A Guide for Policy Makers“ (UNEP a WTO, 2005) je popsáno 12 cílů udržitelného cestovního ruchu:

1. *Ekonomická životaschopnost*: zajistit životaschopnost a konkurenceschopnost turistických destinací a podniků, aby mohly v dlouhodobém horizontu nadále prosperovat.
2. *Místní prosperita*: maximalizovat přínosy z cestovního ruchu k hospodářské prosperitě hostitelské destinace, včetně přínosu z útraty návštěvníků, kteří v místě zůstávají.
3. *Kvalita zaměstnanosti*: zvýšit počet a kvalitu pracovních míst vytvořených cestovním ruchem v lokalitě, včetně zvýšení odměny za práci, zlepšení

podmínek provozu a dostupnosti práce pro všechny bez diskriminace podle pohlaví, rasy, zdravotního postižení, nebo jiným způsobem.

4. *Sociální rovnost*: snažit se o spravedlivé rozdělování ekonomických a sociálních přínosů z cestovního ruchu v celé společnosti příjemců, včetně zlepšování příležitostí, výnosů a služeb dostupných chudým.
5. *Vyhovění návštěvníkům*: poskytnutí bezpečného, uspokojivého a naplňujícího zážitku všem návštěvníkům, dostupného všem bez diskriminace dle pohlaví, rasy, zdravotního postižení, nebo jinak.
6. *Místní správa*: zapojit a posílit místní společnost v plánování a rozhodování o řízení a budoucím rozvoji cestovního ruchu v jejich okolí po konzultaci s ostatními zúčastněnými stranami.
7. *Blahobyt společnosti*: udržet a posílit kvalitu života místních společenství, včetně sociální struktury a přístupu ke zdrojům, vybavení a systémům pro podporu života, vyhýbání se sociální degradaci nebo vykořisťování.
8. *Kulturní bohatství*: respektovat a povznést historické dědictví, původní kulturu, tradice a odlišnosti společenství.
9. *Fyzická integrita*: zachovat a zvýšit kvalitu městské i venkovské krajiny a vyhnout se fyzické a vizuální degradaci životního prostředí.
10. *Biodiverzita*: podpora ochrany přírodních oblastí, stanovišť a volně žijící zvěře, minimalizace jejich poškození.
11. *Efektivita zdrojů*: minimalizovat využívání omezených a neobnovitelných zdrojů k rozvoji a provozu zařízení a služeb cestovního ruchu.
12. *Čistota životního prostředí*: minimalizovat znečištění ovzduší, vody a půdy a generování odpadů subjekty cestovního ruchu a návštěvníky.

Obrázek 2: Vztah mezi 12 cíli a pilíři udržitelnosti

Zdroj: vlastní zpracování na základě: UNEP a WTO, 2005

Není důležité, v jakém pořadí jsou zmíněné cíle uvedené. Každý z nich je stejně důležitý. Mnohé z cílů jsou provázané a jsou kombinací environmentálních, ekonomických a socio-kulturních dopadů. Například ekonomická životaschopnost cestovního ruchu silně závisí na zachování kvality místního prostředí. Blahobyt společnosti, který bývá považován především za sociální cíl, se velmi dotýká i řízení přírodních zdrojů, jde-li například o přístup k pitné vodě. Kvalita zaměstnanosti a problém sociální rovnosti (jako například zmírnění chudoby), úzce souvisí jak s ekonomickou, tak sociální otázkou udržitelnosti atd. (UNEP a WTO, 2005)

Jednou z hlavních hybných sil udržitelného cestovního ruchu jsou bezpochyby spotřebitelé. Udržitelný turismus je závislý na výběru trhu – bez spotřebitelů a jejich zájmu nemůže obchod založený na udržitelném cestovním ruchu existovat (Tjolle, v rámci Conaghan a Hanrahan, 2010).

Kritéria udržitelného rozvoje cestovního ruchu

Udržitelný cestovní ruch je na vzestupu: poptávka spotřebitelů roste, vznikají nové „zelené“ programy a vlády vytvářejí nové politiky k podpoře udržitelných postupů v oblasti cestovního ruchu. Ale co pojem udržitelný cestovní ruch ve skutečnosti znamená, jak může být měřen a spolehlivě prokázán, aby byla budována důvěra

spotřebitelů? Za účelem zodpovězení těchto otázek a zlepšení mezinárodní spolupráce v oblasti udržitelného turismu byly uvedeny celosvětové standardy, nazvané jako Kritéria globálně udržitelného cestovního ruchu (The Global Sustainable Tourism Criteria – GSTC). První verze kritérií byla zveřejněna na Světovém kongresu ochrany přírody (World Conservation Congress) v Barceloně v říjnu 2008. Druhá verze byla představena v únoru 2012 po tříletém veřejném připomínkování první verze³. Jde o soubor 40 dobrovolných standardů (v první verzi 37) tematicky rozdělených do čtyř hlavních kategorií:

- 1) úspěšné plánování udržitelnosti,
- 2) maximalizace společenských a ekonomických přínosů pro místní komunitu,
- 3) zachování a povznesení kulturního dědictví,
- 4) snížení negativních dopadů na životní prostředí. (Global Sustainable Tourism Council, 2012; Dernerová, 2010)

Jde o standardy, které by měl splňovat každý podnik v cestovním ruchu, aby chránil a zachovával světové přírodní a kulturní zdroje. Zároveň by mělo být zajištěno, že cestovní ruch naplňuje svůj potenciál jako nástroj ochrany přírody a omezení chudoby.

Kritéria globálně udržitelného cestovního ruchu jsou určena dvěma cílovým skupinám. První skupinou jsou certifikační programy hodnotící ubytovací zařízení, průvodce v cestovním ruchu a další poskytovatele služeb. Druhou skupinou jsou systémy hodnotící destinace, kde je uplatňováno 45 kritérií, taktéž rozdělených do čtyř hlavních kategorií. (Global Sustainable Tourism Council, 2012)

Aktéři udržitelného cestovního ruchu

Z turismu, který má tendenci stát se udržitelnějším, mohou těžit různé zúčastněné skupiny. Zatímco *podniky působící v cestovním ruchu* hledají dlouhodobou ziskovost, měly by se starat také o svou společenskou image, vztah se svými zaměstnanci a svůj vliv na životní prostředí. *Místní společenství* se snaží zvýšit svou prosperitu, ale bez poškození kvality svého života. *Environmentalisté* se obávají škodlivých dopadů cestovního ruchu, ale zároveň ho vidí jako cenný zdroj příjmů pro

³ Třetí revize Kritérií je plánována na rok 2016.

ochranu přírody. *Turisté* hledají kvalitní zkušenosti v bezpečném a atraktivním prostředí, a jsou si stále více vědomi dopadů svého cestování. (UNEP a WTO, 2005)

4.2.3. Ekoturismus

Udržitelnou alternativou tradičního cestovního ruchu je ekoturistika, která získávala na síle v posledních dvou desetiletích (Hansen, 2007).

Pojem ekoturistika, příp. ekoturismus, nemá jasně vymezenou a jednotnou definici. Definic, jimiž zahraniční autoři ekoturistiku vymezují, existuje celá řada. V literatuře a internetových zdrojích jich najdeme nepřehledné množství. Nejčastěji používány jsou definice TIES⁴, UNEP⁵ a Světové organizace cestovního ruchu⁶ (Sørensen a kol., 2002).

Základní pravidla ekoturistiky v současnosti zastřešuje Program Organizace spojených národů pro životní prostředí (UNEP). Podle Deklarace o ekoturismu z Quebecu⁷ je ekoturistika formou udržitelné turistiky založené na těchto principech:

- aktivně přispívá k zachování přírodního a kulturního dědictví
- v plánování, rozvoji a působnosti zahrnuje místní a domorodé komunity a přispívá k jejich blahobytu
- návštěvníkovi vysvětluje význam přírodního a kulturního dědictví
- je vhodná jak pro nezávislé cestovatele, tak pro organizované zájezdy malých skupin

(UNEP, 2010)

V roce 1990 vznikla Mezinárodní společnost pro ekoturistiku (The International Ecotourism Society, TIES), která je nejstarší a největší světovou organizací zabývající se ekoturistikou. Roku 1991 definuje ekoturistiku jako zodpovědné cestování do přírodních oblastí, které chrání životní prostředí a zlepšuje životní úroveň místních obyvatel. Jde o propojení ochrany přírody, rozvoje místních komunit a udržitelného turismu. (TIES, 2010) Deset let po zavedení této definice se spousta věcí změnila a pojem ekoturistika získává čím dál přesnější význam. Podle definice UNEP má pojem

⁴ TIES - The International Ecotourism Society (Mezinárodní společnost pro ekoturistiku)

⁵ UNEP - United Nations Environment Programme (Program OSN pro životní prostředí)

⁶ UNWTO – World Tourism Organisation

⁷ Rok 2002 byl vyhlášen Mezinárodním rokem ekoturismu. V květnu 2002 se v Quebecu konal *World Ecotourism Summit*. Jedním z cílů summitu bylo vytvoření Quebecké deklarace o ekoturismu.

ekoturistika dva rozměry: je považována za nástroj udržitelného rozvoje a je významnou, nejrychleji se vyvíjející formou alternativní turistiky. (UNEP, 2010)

Ekoturistika, jako jedna z forem cestovního ruchu, vznikla v reakci na zvyšující se nespokojenost s rozšiřováním masové, destruktivní turistiky (Fennel, 2006).

Respektuje kulturní dědictví, nepoškozuje životní prostředí, podporuje místní ekonomiku a kulturní výměnu. Ekoturisté cestují zejména do míst, kde jsou hlavními lákadly flóra, fauna a kulturní dědictví. Jak bylo zmíněno v úvodu, definice ekoturistiky není jednotná, ale většinou obsahuje výrazy typu: zodpovědné cestování, návštěva přírodní oblasti, ekonomický přínos pro místní obyvatele, ohleduplnost k přírodnímu prostředí i ke kultuře, ochrana přírody, souvislost se studiem či vzděláváním. Součástí je i podpora recyklace, energetických úspor a vytváření ekonomických příležitostí pro místní komunity. Ekoturistika tedy dává turistům možnost podpořit místní obyvatelstvo, užít si přírody a zároveň si jí vážit a ocenit její krásy. (Augustinová, 2008)

Termín ekoturismus poprvé použil Hector Ceballos-Lascuráin⁸, který počátkem osmdesátých let sestavil stále často citovanou definici: Ekoturismus je cestování do relativně neporušených a neznečištěných přírodních oblastí s primárním cílem studovat, obdivovat a užívat si přírody, planě rostoucích rostlin a volně žijící zvěře, stejně jako existujících kulturních projevů (jak minulých, tak současných), nacházejících se v těchto oblastech. (Fennell, 2006)

David A. Fennell⁹ ve své knize *Ecotourism* (2006) uvádí vlastní definici, ke které dle svých slov došel shrnutím nejdůležitějších pilířů a vlastností ekoturistiky. Říká, že ekoturistika je udržitelná forma turistiky založená na přírodním bohatství, která se zaměřuje zejména na získávání zážitků a vědomostí o přírodě, je koncipována tak, aby měla malé dopady, nízké náklady a byla místně orientovaná. Jedná se především o přírodní oblasti, k jejichž ochraně by měla ekoturistika přispívat.

Martha Honey, výkonná ředitelka Centra pro ekoturistiku a udržitelný rozvoj¹⁰, uvádí sedm charakteristik ekoturistiky. Ekoturistika podle ní:

- zahrnuje cestování do přírodních destinací
- minimalizuje dopady
- buduje povědomí o životním prostředí
- zajišťuje finanční prostředky na ochranu přírody

⁸ Mexický architekt a environmentalista

⁹ Univerzitní profesor; Katedra cestovního ruchu a životního prostředí; Brock University, Kanada

¹⁰ CREST - Center for Responsible Travel

- skýtá finanční prostředky pro místní obyvatele a umožňuje jim rozhodovat o sobě sama a o svém životě
- respektuje místní kulturu
- podporuje lidská práva a demokratické postupy (Honey, 1999)

Bez ohledu na to, která konkrétní definice je použita, by měl mít ekoturismus pozitivní dopad jak na přírodní oblasti, tak na místní komunitu.

Ekoturismus, typ udržitelného turismu, je obvykle praktikován převážně v nedotčených přírodních oblastech, které mají tendenci být jak environmentálně, tak sociálně vnímavé (zvláště, pokud jsou zapojeny domorodé skupiny), takže jeho potenciální dopady mohou být ještě větší (v dobrém nebo špatném). Ekoturismus se snaží o šíření pozitivních dopadů prostřednictvím zaměření se na ochranu přírody, přínosy pro místní komunity a vzděláváním návštěvníků. (Bien, 2008)

„Greenwashing“ ekoturismu

Hlavní problém skutečného ekoturismu je postup zvaný „greenwashing“¹¹. Tento pojem se vztahuje k firmám, které se snaží vypadat „zeleněji“ než ve skutečnosti jsou. Prezentují se jako „udržitelné“, „ekologické“, „bezpečné pro životní prostředí“, „odpovědné“, „ekoturistické“, jako „přítel přírody“ apod., i když nejsou v souladu s obecně uznávanými standardy, nebo hůř – jsou s nimi v rozporu. Firmy využívající falešné praktiky a termín „ekoturismus“ snižují důvěryhodnost celého odvětví turismu a poškozují hlavně ty, kteří se opravdu snaží dodržovat všechny normy ekoturismu. (Bien, 2008)

Americká organizace TerraChoice, zabývající se environmentálním marketingem, definovala „sedm hříchů greenwashingu“. Jde o strategie, které výrobci, prodejci či provozovatelé služeb často používají, aby prodali výrobek, službu či deklarovali výrobní postupy, ačkoliv ve skutečnosti nevyhovují podmínkám pro označení environmentálním prohlášením. Jednotlivé strategie – hříchy greenwashingu – mohou být zneužity neférovými podniky působícími v oblasti turismu následujícími způsoby:

¹¹ Též nazýván „zelené šálení“ a „natírání na zeleno“

1. *zatajený háček* – podnik zdůrazní jeden pozitivní environmentální aspekt, aniž by věnoval pozornost jiným (třeba i důležitějším) ukazatelům, případně jiný negativní zatají;
2. *nepřítomnost důkazu* – na základě dostupných informací není možné dokázat, že společnost nebo produkt jsou skutečně šetrné k životnímu prostředí – nenajdeme pro to žádný důkaz ani věrohodný certifikát;
3. *nejednoznačné tvrzení* – tvrzení o společnosti nebo produktu je špatně nebo příliš široce či obecně definováno, že jeho pravý smysl pravděpodobně nebude spotřebitelem pochopen. Tvrzení tak není možné dokázat ani popřít;
4. *bezvýznamné tvrzení* – prohlášení je sice pravdivé, ale je naprosto bezvýznamné (pokud např. průvodce uvede, že v rámci zájezdu se v zájmu ochrany přírody skupina nebude pohybovat mimo značené cesty v 1.zóně národního parku, je toto tvrzení irelevantní, protože tam nesmí nikdo);
5. *menší zlo* – produkt nebo služba je šetrnější v rámci problematické kategorie – neupozorňuje na environmentální nebezpečí hrozící od celé kategorie (např. „zelené pesticidy“);
6. *lhaní* – environmentální prohlášení je lživé – produkt nebo služba si přisvojil certifikát, na který nemá nárok;
7. *falešná značka* – produkt nebo služba vzbuzuje dojem, že byly jejich kvality ověřeny certifikací třetí stranou, ačkoliv žádná certifikace neproběhla. (TerraChoice, 2010)

Jedním ze způsobů, jak zjistit, které podniky opravdu praktikují ekoturismus (nebo udržitelný turismus v jiných segmentech trhu), je *certifikace* (Bien, 2008).

Možnostem hodnocení a ekocertifikace turismu i ekoturismu jsou věnovány následující kapitoly práce.

5. Hodnocení turismu – vývoj a přístupy

Tématem hodnocení turismu a ekoturismu se dlouhá léta zabývají četné konference i odborná literatura. Mezinárodní organizace, vlády, odborná veřejnost a všichni další zainteresovaní se shodují na tom, že má-li být rozvoj turismu a ekoturismu nadále udržitelný, musí být nastavena pevná pravidla – pravidla hodnocení a certifikace firem, služeb a produktů.

Certifikace nabízí nástroj k odlišení kvalitních a nekvalitních organizací cestovního ruchu, organizací fungujících udržitelným a neudržitelným způsobem a v neposlední řadě organizací zohledňujících nebo ignorujících environmentální kritéria. (Honey, 2002)

5.1. Historie certifikace obecně

Certifikační označení mají dlouhou historii, která se datuje až do 15.století, kdy bylo upraveno označení sýru Roquefort. V devatenáctém a začátkem dvacátého století byla francouzská vína jako první certifikována pro původ a čistotu. Elektrotechnický průmysl využívá certifikaci jako způsob zajištění bezpečnosti spotřebičů a průmyslových zařízení od roku 1904, kdy Mezinárodní elektrotechnická komise stanovila normy. V oděvnictví bylo roku 1964 zavedeno osvědčení Woolmark, které spotřebitelům zaručovalo, že byl produkt vyroben z opravdové čisté vlny. Během dvacátého století bylo vyvinuto mnoho dalších certifikačních norem v různých odvětvích průmyslu, především k zajištění spolehlivosti výrobků pro velkoobchodníky a průmyslové uživatele. Většina systémů je známa a uznávána jen v průmyslu, některá si získala i uznání spotřebitelů. (Bien, 2008)

5.2. Počátky ekocertifikace turismu

První impuls k zavedení ekocertifikace vznikl na Konferenci OSN o životním prostředí a rozvoji (UNCED), neboli na tzv. „Summitu Země“ roku 1992, v Rio de Janeiru. Tématem byly otázky životního prostředí a udržitelného rozvoje a podněty k snahám o „zelená“ odvětví prostřednictvím dobrovolného plnění. Mezi mnoha výsledky této události byla Agenda 21, akční plán pro dosažení udržitelného rozvoje, s výzvou k environmentální a sociální odpovědnosti všech sektorů společností na světě,

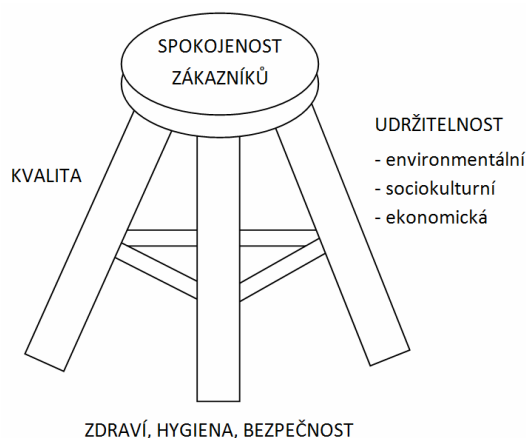
včetně vlád, nevládních organizací a podniků. V návaznosti na Summit Země vznikla řada nových programů hodnotících cestovní ruch, s cílem oceňovat ekologicky a sociálně zodpovědné potupy podniků. Začaly se objevovat ekologické ceny, ocenění a certifikační systémy v zemědělství a obchodu, včetně obchodu s banány, květinami, rybami, dřevem či kávou. Obecná norma ISO 14001¹² pro systém environmentálního managementu byla vydána roku 1996 a stala se oblíbenou jako univerzální environmentální certifikační systém.

Od roku 2000 docházelo k postupnému zjištění, že většina ekocertifikačních programů nebrala v úvahu sociokulturní otázky, a ani sociální a pracovní certifikační programy nezvažovaly environmentální faktory. V některých oblastech, jako je například ekologické zemědělství, to vedlo ke spolupráci sociálních a environmentálních certifikačních programů.

Jiný vývoj nastal v oblasti certifikace turismu. Certifikace kvality existuje po desetiletí, kdežto ekocertifikace v turismu je relativně novým jevem a to od roku 1987. Sociokulturní aspekty začaly být zohledňovány od roku 1996 v Americe a od roku 2000 v Evropě. Certifikace má v oblasti turismu dlouhou historii. Například světově rozšířený systém certifikace hotelů pomocí pěti hvězdiček, či Michelinský průvodce v Evropě, existují celá desetiletí. Tyto systémy tradičně měřily *kvalitu* turistických produktů (obvykle v oblasti ubytování a stravování), stejně jako některé aspekty *zdraví, hygieny a bezpečnosti*. V posledních letech byly v mnoha částech světa patrné negativní environmentální a sociální dopady turismu a mnohá z těchto míst ztratila svoji pozici na trhu. V důsledku toho začali mnozí lídři turistického průmyslu podporovat udržitelný princip trojí zodpovědnosti. Aby cestovní ruch přežil, je důležitá spokojenost zákazníků, která se přirovnává k třínohé stoličce: je-li jedna z nohou příliš slabá, zhroutlí se. Nicméně tradiční certifikační programy turismu se zaměřovaly jen na první pilíř – kvalitu, zatímco vlády inklinovaly k regulaci druhého pilíře – zdraví, hygieny a bezpečnosti. Třetí pilíř představuje princip trojí zodpovědnosti. Avšak první „zelené“ certifikační programy zdůrazňovaly jen část třetího pilíře – environmentální dopady – bez ohledu na sociokulturní a ekonomickou udržitelnost.

¹² ISO 14001 – více v podkapitole 5.3.1.

Obrázek 3: Vyjádření spokojenosti zákazníků

Zdroj: vlastní zpracování na základě: Toth, v rámci Bien, 2006

Ekocertifikace turistických služeb začala v Evropě programem na ochranu pláží Modrá vlajka (Blue Flag) v Dánsku roku 1987. Nyní je označení Modrou vlajkou rozšířeno celosvětově. V následujícím roce bylo v Rakousku zavedeno označení „Silberdistel“ (v překladu stříbrný bodlák) pro ubytovací kapacity a restaurace v Kleinwalsertalu. Dle studie Ecotrans, zadané Světovou organizací cestovního ruchu (UNWTO), vzniklo v desetiletém období mezi Summitem Země roku 1992 a Mezinárodním rokem ekoturismu v roce 2002 více než 60 certifikačních programů týkajících se životního prostředí. Většina z nich byla založena v Evropě, několik jich bralo v úvahu sociokulturní činitele a všechny byly dobrovolné. Pouze tři z programů této studie certifikovaly ekoturistiku. Drtivá většina programů hodnotila pouze ubytování, ačkoli některé programy certifikovaly všechny oblasti a aspekty turismu. V roce 2007 už existovalo přes 80 programů. Vědomi si nebezpečí nekontrolovatelného šíření, možného zmatení zákazníka, nedostatečné známosti značky a lišících se standardů, se v roce 2000 sešli představitelé nejvýznamnějších certifikačních programů zaměřených na udržitelný turismus a ekoturistiku v Mohonk Mountain House (120 let starý hotel v horách státu New York), aby našli společnou řeč a společné minimální normy. Tato konference přinesla Dohodu z Mohonku (the Mohonk Agreement), neformální shodu mezi programy o minimálních standardech pro certifikaci udržitelného turismu a ekoturismu, stejně jako stanovení jasného rozlišení mezi jednotlivými druhy turismu. V návaznosti na to byla založena Rada pro řízení udržitelného cestovního ruchu (The Sustainable Tourism Stewardship Council – STSC). Ta nastolila jisté minimální standardy udržitelného turismu a stala se

akreditačním orgánem. V důsledku toho nové i existující certifikační programy turismu začaly brát v úvahu všechny stránky udržitelnosti: environmentální, sociální, kulturní a ekonomickou – princip trojí zodpovědnosti. Mnoho z těchto programů je navrženo tak, aby působily paralelně s hodnocením kvality pomocí hvězdiček, zdravotními a bezpečnostními předpisy. (Honey a Rome, 2001; Bien, 2008; Mohonk Agreement, 2000)

5.3. Hodnocení postupů vs. výsledků

Sporným tématem v oblasti hodnocení turismu je, zda certifikovat **postupy** nebo **výsledky**. Rozlišujeme tak dva základní typy certifikačních programů ekoturismu:

- *Založené na procesu*, využívající systém environmentálního managementu (EMS¹³);
- *Založené na výkonu*, využívající environmentální, sociokulturní a ekonomická kritéria, standardy nebo ukazatele.

V mnoha směrech jsou oba tyto typy realizované podobně: oba mohou podléhat jedno-, dvou- i třístrannému hodnocení¹⁴, oba udělují logo těm, kdo dosáhnou podmínek certifikace. (Honey a Rome, 2001)

Založené na procesu

Tento typ certifikačních programů je založen na vytvoření systému environmentálního managementu ve společnostech a jeho využívání za účelem sledování a zlepšování činností a postupů podniků. Ověřující orgány v tomto případě nestanovují normy výkonu, nýbrž udělují ekoznačení za pokrok směrem k vnitřním cílům společnosti – například za snížení spotřeby el. energie nebo vody. (Honey, 2002)

Jinými slovy – vedení společnosti zavede systém monitorující určité environmentální aspekty. Výhodou certifikačních programů založených na procesu je snížení nákladů společnosti, zefektivnění provozu a zmírnění environmentálních dopadů. Jsou ideální pro velké podniky, kde jsou efektivní z hlediska nákladů a nabízejí úspory z rozsahu. Nevýhodou je, že programy založené na procesu vyžadují externího

¹³ Environmental management system

¹⁴ Vysvětleno v podkapitole 6.3. Společné prvky většiny certifikačních programů turismu; hodnocení a audit

poradce a jsou tak poměrně nákladné pro malé a střední podniky. Není možné ani vzájemné porovnávání podniků, protože normy nejsou univerzální. Jako příklad lze uvést již zmíněnou normu ISO 14001. (Bien, 2008)

Založené na výkonu

Certifikační programy založené na výkonu využívají řady externě určených environmentálních, sociokulturních a ekonomických kritérií za účelem ocenění společností požadujících certifikaci služeb či produktů. V současné době je většina programů založena na výkonu, nebo je kombinací obou typů (viz následující odstavec). Systémy založené na výkonu jsou využívány zejména programy na národní nebo nižší úrovni působnosti (malými a středně velkými podniky), k porovnání a posouzení jejich výkonu dle stanovených kritérií. Ve většině případů provádí nezávislý, smluvně zavázaný auditor kontrolu produktů a služeb aby dohlédl na to, jestli jsou splněna kritéria. Pokud ano, společnosti nebo produktu je uděleno logo, které může mít několik různých úrovní. Cílem je vyjádřit současný stav a povzbudit certifikované ke zlepšování a plnění více a vyšších kritérií. (Honey a Rome, 2001)

Programy založené na výkonu měří dosažené výsledky a hodnotí činy, nikoliv záměry a plány. Vyžadují, aby společnosti splňovaly určité prahové hodnoty v rámci jasně definovaných environmentálních a sociálních standardů. Mezi hlavní výhody tohoto typu certifikace patří jeho jednodušší způsob sledování výkonu, nižší náklady a možnost snadno provést srovnání mezi certifikačními programy. (Honey, 2002; Fennel, 2002; Bien, 2008)

Kombinace obou typů

Stále více certifikačních programů přebírá prvky z obou postupů, aby tak vytvořily vlastní, smíšené pojetí certifikace. Dejme tomu, že po společnosti může být vyžadováno zajištění, aby například na toaletách neproteklo více než 6 litrů vody při jednom spláchnutí, aby byla shromažďována a opakovaně využívána dešťová voda. Společnost by zároveň mohla být povinna dodržovat kritéria environmentálního řízení, jako vypracování plánu úspory vody, pořádání každoročního školení pro zaměstnance o důležitosti ochrany vodních zdrojů nebo měření spotřeby vody dvanáctkrát za rok. Přední odborníci v oblasti certifikace naznačují, že smíšené systémy (jako je tento uvedený příklad) budou preferovaným typem v budoucnu. (Honey, 2002)

Bien (2008) zastává názor, že udržitelné systémy certifikace turismu by měly zahrnovat prvky obou typů certifikace – založených na procesu i výkonu, ale důraz by měl být kladen na výkon hodnocených subjektů.

Obecně tedy existují dva základní možné přístupy, jak mohou společnosti působící v oblasti cestovního ruchu propagovat svůj postoj k životnímu prostředí a udržitelnému rozvoji turismu – *zavedení systému environmentálního managementu* a *dobrovolné iniciativy*, mezi něž řadíme ekocertifikaci turismu a ekoznačení (Ryglová, 2007). První uvedený způsob se zabývá hodnocením systému řízení podniku, je tedy zaměřen na management a řídicí procesy v podniku. V druhém případě je hodnocen určitý výrobek nebo služba jako výsledek těchto procesů. Další odlišnost lze spatřit v tom, že například ISO je pouze norma určující, jak se má podnik chovat dle určitých pravidel, kdežto v případě ekoznačky jsou přímo určena kritéria, která je potřeba pro její získání splnit.

5.3.1. EMS – Systém environmentálního managementu

EMS je systematický přístup k ochraně životního prostředí ve všech aspektech podnikání, jehož prostřednictvím podnik začleňuje péči o životní prostředí do své podnikatelské strategie i běžného provozu. EMS je nedílnou součástí systému managementu celého podniku. Přispívá k trvalému ekonomickému růstu a prosperitě podniku a současně se zaměřuje na takové činnosti, výrobky či služby podniku, které měly, mají nebo mohou mít vliv na životní prostředí. Cílem je především ochrana (snižování spotřeby) přírodních zdrojů, snižování vypouštění znečišťujících látek do ovzduší, snižování rizika environmentálních nehod (havárií) a v neposlední řadě je kladen důraz na ochranu zdraví pracovníků a obyvatel. (Česká informační agentura životního prostředí, 2012)

Jinými slovy, uplatňovat systém EMS za účelem ochrany životního prostředí znamená – mimo jiné – používat „environmentální přístup“ nepřetržitě ve všech oblastech činnosti a považovat to za klíčovou otázku dalšího rozvoje firmy (Ryglová, 2007).

Systémy EMS představují v současné době jeden z nejrozšířenějších způsobů, jak může organizace deklarovat, že v rámci své činnosti dbá na ochranu životního prostředí a že při produkci výrobků či poskytování služeb jsou zvažovány také jejich

dopady na životní prostředí. Zavedení EMS v podniku je naprosto dobrovolné a je jen na rozhodnutí podniku, bude systém uplatňovat nebo ne. (Česká informační agentura životního prostředí, 2012)

Organizace může přistoupit k zavedení systému environmentálního managementu dvěma způsoby. Jedním z nich je implementace systému EMAS¹⁵ (systém environmentálního řízení a auditu) a druhou možností je zavedení normy ISO 14001.

EMAS – systém environmentálního řízení a auditu

EMAS je jedním z dobrovolných nástrojů ochrany životního prostředí, motivující organizace k odpovědnému přístupu a ke zlepšování environmentální výkonnosti nad rámec legislativních požadavků. Byl zřízen Evropskou unií za účelem zjišťování a sledování vlivu činností organizací na životní prostředí a zveřejňování informací formou jednotlivých environmentálních prohlášení.

EMAS představuje aktivní přístup podniku ke sledování, řízení a postupnému snižování dopadů činností organizace na životní prostředí; dále představuje systémový přístup k řízení otázek souvisejících s životním prostředím v organizaci s důrazem na integraci environmentálního hlediska jak do celkové strategie organizace, tak do jejích každodenních činností. Požaduje po organizaci definovat významné environmentální aspekty (a dopady) a dále konkrétní cíle a opatření, pomocí kterých bude naplňovat požadavek tzv. neustálého zlepšování. (Česká informační agentura životního prostředí, 2012)

ISO 14001

Norma ISO 14001 byla vydána v roce 1996 Mezinárodní organizací pro normalizaci (ISO – International Organization for Standardization) a slouží, stejně jako EMAS, pro certifikaci podniku nezávislou třetí stranou (Česká informační agentura životního prostředí, 2012).

Tato norma byla vytvořena určitým způsobem tak, aby ji bylo možné aplikovat ve všech typech a velikostech organizací a v různých oblastech podnikání. Hlavním cílem normy je přirozeně podpora ochrany životního prostředí a prevence znečištění. Norma nestanovuje implicitní požadavky na environmentální chování podniku, ale je

¹⁵ Environmental Management Audit Scheme

v zásadě požadované respektování národních a místních právních předpisů.

(Ryglová, 2007)

Oba dva způsoby zavedení systému environmentálního managementu, jak dle ISO 14001, tak i EMAS, si jsou v mnoha částech podobné – environmentální politika, neustálé zlepšování, cíle a cílové hodnoty (tzn. čeho chce organizace dosáhnout), programy, zavedení systému a jeho provoz, monitorování a přezkoumání vedením. Lze říci, že EMAS rozšiřuje systém ISO 14001, zejména z pohledu transparentnosti, kdy organizace se zavedeným systémem dle EMAS je povinna zveřejňovat environmentální prohlášení a otevřeně diskutovat s veřejností a dalšími zainteresovanými stranami. Hlavní rozdíly mezi uvedenými systémy jsou znázorněny v tabulce. (Česká informační agentura životního prostředí, 2012)

Tabulka 1: Rozdíly mezi ISO 14001 a EMAS

	ISO 14001	EMAS
Působnost	celosvětová	členské státy EU a přidružené země
Členové	všechny typy organizací	spíše průmyslové podniky
Zavedení systému	možné i v části podniku	v celém (areálu) podniku, v jeho místě
Úvodní environmentální přezkoumání	doporučeno	vyžadováno
Veřejné dokumenty	pouze environmentální politika	environmentální politika a environmentální prohlášení
Environmentální prohlášení	není požadováno	vyžadováno, má být veřejně dostupné
Zakončení procesu	certifikace	ověření (verifikace) systému a validace environmentálního prohlášení
Posuzování aspektů	přímé environmentální aspekty	přímé i nepřímé environmentální aspekty
Zakončení procesu zajišťuje	auditor akreditované certifikační organizace	akreditovaný environmentální ověřovatel
Četnost provádění auditu	nestanovena	min. každé 3 roky
Registrace	v rámci vydaných certifikátů u jednotlivých certifikačních organizací	u odpovědných orgánů jednotlivých členských států
Použití loga	není (pouze logo certifikačního orgánu)	použití loga EMAS
Registr vlivů	doporučený	požadovaný

Zdroj: vlastní zpracování na základě: Česká informační agentura životního prostředí, 2012

5.3.2. Dobrovolné iniciativy

Dobrovolné iniciativy udržitelného turismu chápe Kosová (2006:22) jako: „vývoj a implementaci projektů nebo nástrojů stimulujících subjekty cestovního ruchu ke zvyšování jejich environmentální a sociální výkonnosti nad rámec právní úpravy v této oblasti“.

Certifikační programy založené na výkonu porovnávají jednotlivé podniky s dalšími certifikovanými společnostmi dle pevných kritérií, nestačí záměr. Je možné je dále třídit na tzv. *ekoznačení*, které obdrží jen ti nejlepší v daných podmínkách a tzv. *environmentální certifikaci*, která určuje minimální standardy. Nejsou-li naplněny, společnost certifikát nedostane. Předností certifikace založené na výkonu je dostupnost pro firmy různých velikostí a možnost podniky odstupňovat (např. odlišným logem) dle úspěšnosti plnění kritérií. (Honey a Rome, 2001)

Další možné rozdělení dobrovolných iniciativ hodnotících cestovních pohybů z environmentálního pohledu uvádí Světová organizace cestovního ruchu WTO¹⁶. Rozlišuje tři hlavní typy těchto iniciativ:

- *ekoznačky* – sloužící k vytvoření rámce a garance volby zákazníků („lepší než“);
- *ocenění* – vytvářející a propagující seznamy nejlepších příkladů výkonnosti („nejlepší z“);
- *prohlášení* – označující postoje subjektů zastávající určité názory a uznávající určité hodnoty („zastávající“). (WTO v rámci Kosová, 2006; Ryglová, 2007)

Pro úplnost je třeba zmínit ještě nástroj zvaný **benchmarking**, který je metodou srovnávání výkonu a procesu v rámci jednotlivých odvětví. Kombinuje tedy oba výše zmíněné přístupy. Smyslem benchmarkingu je srovnávání výkonnosti s nejlepší praxí, neboli systematické srovnávání se s nejvýkonnější konkurencí a za pomoci vhodných přístupů dosažení likvidace jejich příslušné výhody (Pásková a Zelenka, 2012).

Benchmarking umožňuje ověřit si úroveň udržitelnosti porovnáním dosaženého stavu s jinou srovnatelnou destinací a objevit tak slabé stránky, kterým je nutné věnovat zvláštní pozornost.

¹⁶ World Tourism Organisation

Srovnávání destinací pomocí benchmarkingu vyžaduje spolupráci destinací v používání shodných nebo podobných indikátorů a kontrolních procesů. Benchmarking lze využívat k mezinárodnímu srovnání mezi zeměmi, nebo mezi srovnatelnými typy destinací v různých zemích; dále pak na národní a regionální úrovni mezi destinacemi v rámci jedné země. (UNEP a WTO, 2005)

Dobrovolným iniciativám hodnotícím cestovní ruch z environmentálního pohledu, jejich charakteristikám a náležitostem je věnován značný prostor v následující kapitole.

6. Ekocertifikace turismu

Martha Honey a Abigail Rome definují certifikaci jako: „dobrovolný proces, který hodnotí, monitoruje a poskytuje písemnou záruku, že firma, produkt, služba nebo systém řízení jsou v souladu s určitými podmínkami. Udělí prodejní logo nebo pečeti těm, kteří splňují nebo převyšují základní normy, tj. těm, kteří jsou minimálně v souladu s národními a regionálními předpisy a obvykle vyhovují dalším vyhlášeným nebo vyjednaným standardům stanoveným programem.“ (2001:5)

Jiná definice popisuje certifikaci jako proces, během něhož jednotlivé nezávislé subjekty potvrzují dalším zúčastněným stranám, jako jsou turisté či marketingové agentury, že poskytovatel služeb v oblasti cestovního ruchu dodržuje určitá kritéria. Pro oblast ekocertifikace jsou to samozřejmě kritéria týkající se životního prostředí. Certifikační programy mohou být provozovány buď soukromými nebo veřejnými subjekty. Jak maloobchodní zákazníci tak regulační orgány pravděpodobněji věnují svou pozornost certifikačním systémům, které jsou uznány ve vládní legislativě, jsou nezávisle prověřovány a zveřejňují kritéria a hodnocení postupů otevřeně. (Buckley, 2002)

Jde tedy způsob zajištění, že aktivita nebo produkt splňuje určité normy. V rámci turistického průmyslu vyvinuly různé organizace programy měřící následující aspekty turismu: a) kvalitu – pro celý turistický průmysl, b) udržitelnost – také pro všechny sektory, a c) ekoturismus – pro udržitelný turismus, který probíhá v přírodních, chráněných, nebo křehkých ekosystémech, které mohou zahrnovat domorodé komunity a to v souladu s výše uvedenou definicí ekoturismu. (Bien, 2008)

Slovo ekocertifikace (eco-labelling) znamená značení produktů (a služeb), které jsou šetrnější k životnímu prostředí než obdobné produkty (nebo služby). Ekoznačení dokazuje, že bylo vyvinuto zvláštní úsilí za účelem snížení negativního dopadu na životní prostředí (UNEP, 1998).

Zúčastněné strany v oblasti cestovního ruchu mají z ekocertifikace turismu prospěch. Má své výhody jako nástroj udržitelného rozvoje, je ukázkou dobré praxe a podporuje dobrovolné zlepšení. (Honey, 2002) Certifikace je ve stále větší míře využívána v ekoturistice, ve snaze posílit důvěryhodnost odvětví a zvýšit informovanost spotřebitelů (Hansen, 2007).

Všechny certifikační programy v cestovním ruchu jsou dobrovolné a řízené trhem. To znamená, že se společnosti samy rozhodnou, že chtějí být certifikovány a spotřebitelé si sami vybírají certifikované produkty a služby. (Honey, 2002)

6.1. Důvody podpory certifikace různými zájmovými skupinami

Tato podkapitola se pokusí zodpovědět otázku, odkud vychází podněty a impulzy k certifikaci v rámci cestovního ruchu. Skutečnost je taková, že různé zájmové skupiny zapojené v cestovním ruchu vyhledávají certifikaci z odlišných důvodů. Certifikační programy tak musí udržet v rovnováze celou řadu zájmových skupin a snažit se splnit jejich požadavky. Zájmovými skupinami mohou být:

Ekologové, správci chráněných oblastí a další zainteresovaní, znepokojení negativními ekologickými dopady tradičního turismu, kteří pohlízejí na certifikaci jako na způsob, jak zvýšit laťku, udržující podniky působící v odvětví cestovního ruchu na úrovni minimalizující dopad na životní prostředí a pomáhající chránit jeho dlouhodobý prospěch.

Průmysl cestovního ruchu, který vidí dobrovolné certifikační programy a ekoznačení jako způsob, jak pomoci společnostem hodnotit jejich postupy ve vztahu ke stanoveným standardům, získat technickou pomoc a stanovit cíle pro zlepšení, stejně jako zajistit jejich odlišení se na trhu, dosáhnout uznání spotřebitelů a rozšířit obchodní činnost. Kromě toho, certifikační programy založené na sebehodnocení mohou být velkými hráči v cestovním ruchu spatřovány jako způsob, jak odvrátit další státní regulaci nebo certifikační programy hodnotící nezávisle třetí stranou. Jiní považují naopak certifikaci za způsob, jak provést některá úsporná opatření, která mohou být prezentována trhu jako „zelené“ inovace.

Hostitelské země, které od certifikace očekávají zlepšení své mezinárodní image a šanci „prodat“ cestovní ruch na světovém trhu, stejně jako způsob, jak měřit dodržování státních norem a podporovat podniky, aby zlepšily své environmentální, socio-kulturní a ekonomické dopady.

Hostitelské společnosti, situované v blízkosti turistických atrakcí a zařízení, vidí certifikaci jako způsob měření a zlepšování environmentálních a socio-kulturních dopadů projektu. Certifikace může také přinést finanční výhody jak pro stát, tak místní společnost – například požadování tamního vlastnictví nebo místních partnerů, najímání zaměstnanců v místě a používání výrobků vyrobených v místě. Proto tedy může být

certifikace nástrojem k dosažení vyšší lokální spravedlnosti a může místním pomoci při vyjednávání s investory, developery a správci zařízení v cestovním ruchu.

Spotřebitelé spatřují certifikační programy a ekoznačky jako způsob, jak rozpoznat a vybrat produkty a služby, dávající najevo svůj závazek k ochraně životního prostředí a respektování sociálních, kulturních, ekonomických a politických zájmů obyvatel v hostitelských zemích a v blízkosti turistických destinací.

Mezinárodní financující orgány vidí certifikaci jako nástroj, který pomůže zajistit vyšší kvalitu projektů a dodržování stávajících právních předpisů. Certifikované projekty mají větší pravděpodobnost dosáhnout mezinárodního uznání a narazit na méně potíží s vládními regulačními orgány i hostitelskými společnostmi. (Honey a Rome, 2001)

6.2. Společné prvky většiny certifikačních programů turismu

Ačkoliv se certifikační programy orientované na masovou turistiku, udržitelný cestovní ruch a ekoturistiku výrazně liší, existuje nejméně šest podstatných znaků, které mají všechny certifikační programy společné. Jsou to:

1. Dobrovolné přihlášení

V současné době jsou všechny certifikační programy v cestovním ruchu zcela dobrovolné. Firma se může sama rozhodnout, zda požádá o certifikaci, přičemž nejčastěji za audit a další služby platí.

2. Logo

Všechny programy udělují možnost užívání vybraného loga, pečeti nebo značky, navržené za účelem odlišení certifikovaných výrobků na trhu a rozpoznatelnosti pro spotřebitele. Většina programů povoluje užívání loga až po dosažení certifikace. Výjimkou je ale například systém certifikace Green Globe 21¹⁷ – ten umožňuje firmám a destinacím užívat své logo od doby, kdy se oficiálně zavázaly k tomu stát se certifikovanými a před tím, než byly externě zkontrolovány. Jakmile jsou certifikovány, je jim přiděleno lehce odlišné logo – s „fajfkou“ (zaškrtnutím)¹⁸.

¹⁷ Green Globe 21 – certifikační program popsán v podkapitole 8.1.1.

¹⁸ Viz podkapitola 8.3.2

Mnoho programů uděluje loga za dosažení různých úrovní, například jedno až pět sluncí, glóbů, lístků a podobně.

Všechny certifikační programy uvádějí, že logo bude společnosti odebráno při neplnění podmínek programu, nebo v případě, že program přijme přísnější pravidla, kterým společnost nebude vyhovovat. Leč kontrola se ukázala být obtížnou. Odhaduje se, že stovky společností zaregistrovaných k certifikaci Green Globe zřejmě používají logo, aniž by podstoupily kontrolu a dosahovaly kvality certifikace Green Globe 21.

3. Kritéria, která jsou v souladu s předpisy, nebo nad jejich rámeč

Všechny certifikační programy vyžadují, aby se členové řídili minimálně místními, národními, regionálními a mezinárodními předpisy a mnohé navíc vyžadují, aby společnosti dosahovaly nad jejich rámeč. Certifikační programy týkající se udržitelného turismu a ekoturismu, které zahrnují socio-kulturní kritéria a kritéria ochrany přírody, jdou vždy nad rámeč platných předpisů a nařízení.

Jedním z problémů je, že předpisy se liší stát od státu, a to jak ve své přísnosti, tak při jejich prosazování. V chudších zemích v Africe, Asii a Latinské Americe, kde se cestovní ruch rozšiřuje rychle, však mohou být vládní předpisy a regulace neefektivní a slabé. Zde můžou certifikační programy eventuálně pomoci podpořit a zajistit dodržování těchto předpisů.

4. Uveřejnění závazků k udržitelnému rozvoji

Všechny subjekty působící v cestovním ruchu a provádějící certifikaci obvykle prezentují svůj závazek v oblasti udržitelného turismu, ačkoliv se mohou značně lišit v názoru na to, jaké postupy jsou pro udržitelný rozvoj nezbytné. Společnosti zainteresované v programech certifikace cestovního ruchu mívají programová prohlášení, která se zaměřují na kvalitu vody a ovzduší, nakládání s odpady a využívání energie. Společnosti certifikující služby a produkty udržitelného cestovního ruchu a ekoturismu budou mít větší záběr, zahrnující kromě zmíněných závazků ještě dopady na ochranu přírody a hostitelskou komunitu. (Honey a Rome, 2001)

5. Hodnocení a audit

Všechny certifikační programy udělují logo na základě nějakého hodnocení. Hodnocení nebo audit mohou být jednostranné, dvoustranné, nebo provedené třetí stranou.

- *Jednostranná certifikace* je sebehodnocení – například když společnost prohlašuje, že její výrobek či služba splňuje určité standardy, ale nikdo „zvnějšku“ toto tvrzení neověří. Dá se to připodobnit ke školní třídě, kde učitel vyzve každého studenta, aby se sám ohodnotil.

- *O dvoustrannou certifikaci* se jedná, když ji provádí spotřebitelé a sdružení spotřebitelů, kteří tím zajišťují, že produkt splňuje požadavky (normy) kupujících.

- *O certifikaci třetí stranou* hovoříme, když neutrální, nezávislá třetí strana hodnotí, zda organizace, výrobek nebo služba splňuje jasně definované standardy. Třístranná certifikace je prováděna například nezávislou formou, neziskovou organizací nebo vládou. Jistou podobnost můžeme vidět v přirovnání ke studentům, kteří píší standardizovaný test, který je následně vyhodnocen mimo školu.

Odhaduje se, že celosvětově existuje více než 200 certifikačních agentur, z nichž většina jsou komerční společnosti. Některé z nich jsou akreditovány, tj. uznány vnitrostátním organizačním orgánem, jiné ne. (Honey a Rome, 2001; Bien, 2008)

6. Členství a poplatky

Mnoho certifikačních programů registruje podniky jako členy a od podniků ucházejících se o certifikaci vybírá poplatek. Tyto peníze pak slouží k zajištění chodu certifikačního programu, podpoře reklamy, propagaci loga a certifikovaných společností. (Honey a Rome, 2001)

6.3. Proces certifikace

Jak certifikace, tak akreditace jsou nepochybně důležité pro spotřebitele, zvláště pro ekoturisty, kteří se rádi při výběru služeb rozhodují informovaně.

Proces certifikace se obvykle skládá z žádosti, ověření (verifikace) a procesu ocenění (certifikace). Mechanismus financování uvedených služeb a postupů je zásadním a základním prvkem úspěchu systémů certifikace. Obvykle do procesu certifikace vstupuje orgán, který provádí financování, ověření a certifikaci. (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2004)

Klíčoví aktéři procesu certifikace a jejich role

Akreditační orgán

Akreditace je proces vyššího stupně, kterým orgán nezávislý na žádné z certifikačních agentur ověřuje, zda samotná certifikační schémata splňují odpovídající kritéria. Akreditační agentura pověřuje certifikační agentury, které pak certifikují jednotlivé služby, produkty nebo osoby. Akreditace je obzvlášť důležitá, existuje-li velký počet konkurenčních schémat zavádějících velmi odlišné standardy, takže je pro spotřebitele obtížné posoudit, co každý z nich znamená a jak je spolehlivý. (Buckley, 2002)

Akreditace se týká procesu kvalifikování, schvalování a povolování subjektů, které provádějí certifikaci. Jinými slovy, akreditace certifikuje certifikátory. (Honey a Rome, 2001)

Financující orgán

Financující orgány jsou organizace, které hradí převážnou část výdajů souvisejících se vznikem nebo následným chodem ekoznaček. Nejčastěji jde o státní nebo neziskové organizace, dále pak o průmyslové asociace nebo společnosti působící v cestovním ruchu. Současným trendem je zapojit veřejné instituce a nevládní organizace za účelem garance důvěryhodnosti a transparentnosti značek, a zároveň vést průmyslové asociace a velké společnosti působící v cestovním ruchu k závázání se, že budou využívat ekoznačky a tím zajistí jejich dlouhodobou životnost.

Financující orgány jsou pro chod ekoznaček v cestovním ruchu velice významné, jelikož velká část z nich je ztrátová a jen málo systémů se dokáže plně financovat z poplatků za jejich aplikaci. Obecně velké procento nákladů na chod ekoznaček představují fixní náklady (pronájem kancelářských prostor, platy zaměstnanců), zatímco platby od žadatelů za provedení ověření (verifikaci), kryjí jen náklady procesu ověření.¹⁹

Ověřující orgán

Oceňující orgán vypracuje potřebný seznam kritérií pro ověření výkonu a řízení podniku a připraví pro ověřující orgán instruktáž, jak toto ověření provést. Ověřující orgán má náročný úkol – zavedení požadovaných kritérií, která jsou příliš často

¹⁹ Pozn. autora: Jelikož většina certifikačních programů funguje už delší dobu, financující orgány mají nyní větší nezávislost a soběstačnost od ověřujících orgánů i podporu státu.

výsledkem kompromisů, ukazujících na slabé stránky v této fázi. Ověření dodržení kritérií by mělo být prováděno nezávislou organizací, jakožto třetí stranou. Jinými slovy orgánem, který je nezávislý na stranách, které jsou certifikovány a na technickém hodnocení nebo financování. Ověření se obvykle provádí kombinací různých činností: revizí dokumentů, žádostí a referencí, vlastním hodnocením podniku na základě dotazníku a návštěvou v místě. Žadatel za tuto kontrolu obvykle hradí poplatky.

Auditorské týmy musí být nezávislé a měly by mít zástupce z různých zemí a řádné školení. Měli by také pocházet z různých kulturních prostředí (World Tourism Organisation, 2002).

Orgán udělující ocenění (certifikaci)

Certifikace je v zásadě udělování certifikátu žadateli, poskytnutí povolení používat logo, marketing a jiné služby systému. U menších ekoznaček je financující a oceňující orgán stejná organizace, přičemž oceňující orgán bude jakousi „prodlouženou rukou“ financujícího orgánu. Certifikace, nejčastěji ve formě loga, je udělena na určité období, zpravidla 1 až 3 roky, přičemž po uplynutí této doby si podnik může požádat o nové ověření předpokladů pro získání loga, v některých případech i o získání vyššího stupně ocenění. Po získání certifikace jsou prováděny ohlášené nebo neohlášené kontroly dodržování předpokladů a v případě, že došlo k porušení podmínek, může být certifikace pozastavena nebo odebrána. Musí existovat postupy pro zrušení a odebrání certifikace a povolení používání příslušného loga v případě nedodržení kritérií. Systém certifikace může také zahrnovat mechanismy zpětné vazby od spotřebitelů a místních obyvatel. (Font a Buckley, 2001²⁰; Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2004)

Žadatelé

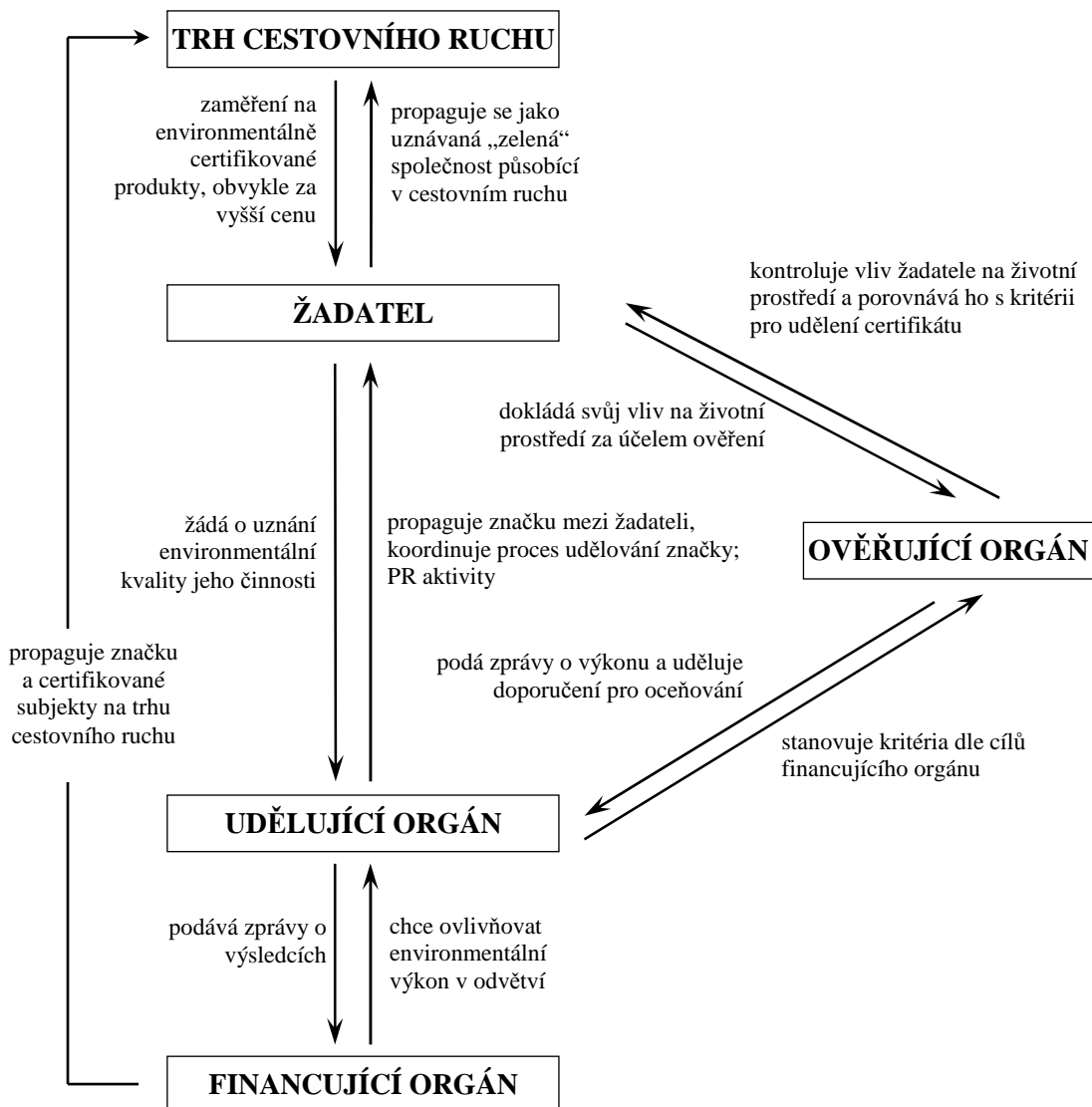
K certifikaci by měli mít přístup všichni potenciální žadatelé, kterým mají být informace o kritériích, nákladech, výhodách a jiných podmínkách certifikace (např. prostřednictvím internetu, e-mailu, telefonu či informačních materiálů) dostupné. K dispozici by měly být i poradenské služby. Dokumenty a žádosti mají být jasné, srozumitelné a snadno vyplnitelné. Důležité je rovněž nabízet žadatelům hmatatelné výhody (např. úspory nákladů, marketingové výhody, přístup k technické pomoci

²⁰ Překlad Kraus, 2006

a moderním technologiím, finančním možnostem atd.). Před samotnou certifikací se někdy provádí předběžné hodnocení žadatele za účelem stanovení technických a technologických aspektů, které je třeba zlepšit pro dodržení kritérií. (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2004)

Průběh procesu certifikace

Schéma 1: Proces ekocertifikace turismu

Zdroj: vlastní zpracování na základě: Font a Buckley, 2001:5

Jak bylo zmíněno výše, proces certifikace obvykle sestává z žádosti, ověření a samotné certifikace. Avšak certifikace není jen o těchto úkonech. Nesmí být

opomínány poradenské a technické služby, konzultace, marketing a komunikace. Podpora těchto služeb je totiž významnou přidanou hodnotou pro certifikované podniky. Do oblasti *konzultace, poradenských a technických služeb* spadá například pořádání školení a budování kapacit formou kurzů a workshopů, organizace setkání certifikovaných společností za účelem propagace a výměny zkušeností či nabídka technického poradenství, od počátečního vyjádření zájmu přes jednotlivé fáze žádosti. Řadíme sem i technickou pomoc žadatelům za účelem zavádění vyspělé techniky a technologií, které jim pomohou splnit certifikační kritéria. Stálé poradenství je hodně důležité v systémech certifikace, kde jsou kritéria a hodnocení nastavena v různých měřítkách a na různých úrovních. *Marketing* je dalším stěžejním prvkem certifikačních programů a je nejatraktivnější výhodou pro certifikované podniky. Základem je jednoznačné a výrazné logo, důležitá je prezentace certifikačního systému v médiích. Využity by měly být všechny dostupné formy a kanály pro publicitu a poskytování informací o značce nebo systému. Vhodná je prezentace formou brožur, letáků, příruček, na internetu, konferencích nebo veletrzích cestovního ruchu. Jak bylo zmíněno výše, je velmi důležitá *komunikace* mezi udělovajícím orgánem a certifikovanými členy. Může jít o komunikaci formou pravidelných setkání, informačních bulletinů, emailů a mnohými dalšími způsoby. Aby certifikační systém získal uznání veřejnosti, je nutné rozvíjet povědomí spotřebitelů pomocí vzdělávacích kampaní a poskytovat jim jasné a snadno srozumitelné informace. (UNWTO, 2003; Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2004)

6.4. Význam ekocertifikace

Certifikace stanovuje normy a pomáhá odlišit opravdový ekoturismus a udržitelný turismus od ostatních forem, které disponují jen planými sliby. Pomáhá tak chránit věrohodnost těchto pojmů.

Certifikace může být použita jako nástroj pro řízení trvale udržitelného cestovního ruchu. Certifikační programy, které potvrzují standardy trvale udržitelného cestovního ruchu, se rychle rozšiřují po celém světě (Conaghan a Hanrahan, 2010).

Certifikace není sama o sobě cílem. Je to jen jeden z nástrojů motivace podniků a firem ke zvýšení jejich snah a výkonu v environmentální, sociální i ekonomické oblasti, zatímco jsou za to odměňovány. Tyto odměny jsou někdy hmotné, někdy ne. (Bien, 2008)

Účelem certifikace a ekoznaček je v první řadě:

- motivace poskytovatelů služeb cestovního ruchu ke zlepšování jejich činnosti, s důrazem na větší environmentální, sociální a ekonomickou udržitelnost poskytováním podnětů a technické pomoci pro tuto činnost;
- rozeznávání a rozlišování produktů a služeb v cestovním ruchu, jež splňují environmentální, sociální a ekonomické standardy nad úroveň požadovanou platnou legislativou;
- orientování spotřebitelů a základě hodnocení udržitelnosti služeb cestovního ruchu, které na trhu existují. (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2004)

Z certifikace mají prospěch certifikované podniky, spotřebitelé, vlády, místní komunity i životní prostředí. Existuje celá řada důvodů, proč je certifikace přínosná. Mezi ně patří:

Výhody pro certifikovaný podnik

- Certifikace podnikům pomáhá zlepšovat se: absolvování certifikačního procesu má pro podnik i vzdělávací význam. Mnoho certifikovaných podniků uvedlo, že jedním z největších přínosů certifikačního procesu bylo samotné učení se prvkům udržitelnosti v jejich činnosti a soustředění jejich pozornosti na změny, které bylo potřeba v jejich podniku provést. Lépe provozované podniky bývají výkonnější a přilákají více klientů.
- Zapojení do dobrovolné certifikace může společností pomoci signalizovat jejich odhodlání k provádění ekologických, sociálních a ekonomických zlepšení, což může pomoci oddálit potřebu přímé regulace vládními orgány.
- Certifikace vede ke snižování provozních nákladů. Toto bylo zjištěno téměř u všech typů certifikací. V případě turismu bylo prokázáno, že se výrazně snížily náklady za vodu, elektřinu a fosilní paliva, a to bez snížení kvality.
- Proces zavádění certifikace udržitelného turismu je často doprovázen snadnějším přístupem k technické pomoci, know-how a financování pro podniky, které se rozhodnou využívat nové technologie
- Protože se spotřebitelé učí rozpoznávat důvěryhodné certifikační značky, může certifikace přinést certifikovaným firmám i potenciální marketingovou výhodu. Toto se stalo i v jiných odvětvích jako jsou biopotraviny, produkty ze dřeva, oděvy, víno atd.

Výhody pro spotřebitele

- Certifikace nabízí turistům environmentálně a sociálně zodpovědnou volbu – spotřebitelovi certifikace pomůže rozlišit, které podniky jsou skutečně sociálně a environmentálně odpovědné a může se na základě toho rozhodnout. Jakmile se certifikační program stane známějším, může to přinést hmatatelné výhody pro prestiž a popularitu podniku.
- Certifikace obecně zvyšuje povědomí veřejnosti o odpovědné obchodní praxi.
- Certifikace může upozornit turisty na environmentální a sociální otázky v oblasti a umožní jim jednat slušněji nebo přispět k řešení.
- Certifikované podniky mají tendenci nabízet kvalitnější servis.

Výhody pro vlády

- Certifikace pomáhá vládám chránit místa na trhu, jako jsou ekoturistické destinace nebo destinace trvale udržitelného cestovního ruchu, zvláště pokud je důvěryhodnost destinací ohrožena greenwashingem.
- Certifikace zvyšuje standardy ve zdravotní, bezpečnostní, environmentální a sociální sféře.
- Snižuje regulační náklady na ochranu životního prostředí. Také poskytuje účinné alternativy k přímé regulaci, kterou by mohlo být obtížnější a časově náročnější realizovat.
- Požadováním ekonomických výhod pro místní obyvatele může certifikace pomoci redukovat chudobu, zvláště ve venkovských oblastech.

Výhody pro místní komunitu

Certifikace udržitelného turismu a ekoturismu chrání také sociální a ekonomickou strukturu místních komunit, působících blízko certifikovaných podniků.

- Certifikace vyžaduje, aby podniky respektovaly místní kulturu a skutečně poskytovaly ekonomický a sociální přínos.
- Je-li podnik ekonomicky udržitelný a nabízí kvalitní služby, které to zajistí, je pravděpodobné, že bude přinášet výhody dlouhodobě.
- V hostitelském společenství bude silnější povědomí o otázkách udržitelnosti, bude-li certifikována většina společností působících v destinaci.

Výhody pro životní prostředí

- Certifikace vyžaduje, aby podniky chránily životní prostředí a způsobovaly jen minimální nebo žádné škody.
- Certifikační systémy, které mají přísná ekologická kritéria, mohou přinést prospěch místnímu životnímu prostředí, ovlivnit biodiverzitu a v konečném důsledku i klimatické změny.
- Široké využití ekoznaček a systémů certifikace v cestovním ruchu napomáhá vytváření zvýšeného ekologického povědomí jak mezi turisty, tak u hostitelských společenství, a mělo by vést k jejich šetrnějšímu postoji k životnímu prostředí a udržitelnosti obecně. (Bien, 2008; Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2004)

6.5. Rozrůznění ekocertifikačních programů

Jak bylo uvedeno v kapitole 5.3. *Hodnocení postupů vs. výsledků*, hlavní dělení certifikačních programů cestovního ruchu rozlišuje dva přístupy – systémy environmentálního managementu založené na procesu a externě uznávaná kritéria nebo standardy založené na výkonu. I když je toto rozdělení na základě procesu a výkonu nesmírně důležité, můžeme certifikační programy rozlišit i z jiných hledisek.

6.5.1. Geografická působnost

Zatímco některé certifikační programy jsou zaměřeny hodně lokálně, jiné mají mezinárodní pole působnosti. Rozlišujeme tak různé úrovně rozsahu a geografické působnosti – mezinárodní, regionální, národní a krajskou.

Geografická působnost hodně závisí na tom, kdo je navrhovatelem programu, čeho má program dosáhnout a jakého je zaměření. Některé činnosti, jako například ubytování a stravování, jsou natolik rozšířené, že mohou být programy uplatňované v malých geografických oblastech. Naproti tomu programy zabývající se hodnocením aktivit jako je například golf, musí působit na větší ploše, mají-li získat žádoucí počet účastníků.

6.5.2. Zaměření programu

Rozlišujeme tři hlavní oblasti zaměření: *zařízení*, která zahrnují ubytování (např. hotely, penziony, ubytovny a kempy), stravovací služby, obchody a malé přístavy; dále oblast *poskytování služeb*, zahrnující služby průvodců, cestovních kanceláří nebo dopravců; a třetí oblastí jsou *lokality*, jež zahrnují destinace rekreačního významu jako jsou pláže, přírodní parky nebo golfové hřiště. Některé programy, například Green Globe, se zabývají hodnocením všech uvedených oblastí.

Většina certifikačních programů hodnotí ubytovací služby. Skutečnost, že většina systémů ověřuje právě ubytovací služby lze vysvětlit tím, že většina výdajů turistů je za ubytování a protože je relativně snadné změřit environmentální profil (výkon) hotelů a dalších ubytovacích zařízení.

6.5.3. Navrhovatelé programu

Navrhovatelem programu je organizace, která jako první rozhodla, že bude daný program zaveden. Předkladatele je možné rozdělit do následujících kategorií:

- *nadnárodní orgán veřejné moci* působící na regionální úrovni, například Evropská unie;
- *orgány veřejné správy* na místní i národní úrovni;
- *sdružení a spolky* působící v daném odvětví na všech zeměpisných úrovních, zastupující zájmy podnikatelů v cestovním ruchu;
- *soukromí podnikatelé* zapojení v cestovním ruchu, i ti s jinými zájmy;
- *nevládní neziskové organizace*, jako jsou charity a ekologické skupiny.

Nejaktivnějšími navrhovateli certifikačních systémů jsou orgány veřejné správy, sdružení, spolky a neziskové organizace. Mnohé systémy byly vyvinuty na základě spolupráce mezi různými zúčastněnými stranami. Tento typ spolupráce může produkovat působivé výsledky, protože maximalizuje možnost dosažení fungující shody mezi zúčastněnými stranami.

6.5.4. Délka trvání platnosti certifikace

Jaké časové období certifikace pokrývá, závisí obvykle na oblasti zaměření systému. Například kvalita pláží a vody v přístavech se může každý rok výrazně měnit, stejně jako vedení a sezónní personál. Je tedy nutné každý rok platnost obnovovat.

V některých oborech je naopak delší časové rozpětí nezbytné k dosažení efektivních výsledků. Obecně lze shrnout, že zhruba polovina systémů má roční platnost, další se pohybují mezi dvěma a třemi lety, jen výjimečně je platnost delší. (UNEP, 1998)

6.6. Zajištění férovosti a objektivit certifikace

Zajištění férovosti a objektivit certifikačního systému může být velmi komplikované. Existuje mnoho definic a pravidel, které jsou uznávané většinou certifikátorů. Zde je přehled těch nejdůležitějších:

- potlačení diskriminace – certifikace by měla být dostupná všem žadatelům, kteří splňují normy a jejichž aktivity se vztahují k ekoturismu;
- certifikační systémy by neměly vyžadovat přemrštěné finanční odměny a měly by hodnotit nezávisle na velikosti společnosti či jejím členství v uskupeních a organizacích;
- certifikační norma by měla sestávat z jasně definovaných kritérií, souvisejících s certifikovanou oblastí;
- certifikující organizace by měla být schopna provést nestranné hodnocení a rozhodnout o vydání osvědčení/ocenění na základě jasně stanovených kritérií;
- certifikační orgán by měl umožnit účast všech stran/skupin významně se zabývajících certifikovanou činností, s ohledem na obsah a funkci certifikačního systému;
- osoba hodnotící společnost nebo aktivitu by měla být nezávislá na subjektu, který rozhoduje o vydání osvědčení. Oba by měly být nezávislí na komkoli poskytujícím konzultační služby s cílem pomoci podniku vyhovět kritériím certifikace;
- certifikační orgán by se měl zprostit obchodních nebo finančních tlaků, které by mohly ovlivnit jeho rozhodnutí;
- certifikační program by měl udělovat logo a zahrnout doložku, vyžadující opakované hodnocení po daném časovém období, jako ochranu proti greenwashingu²¹
- měly by být stanoveny postupy pro žadatele, pro odřeknutí účasti v programu, pro úpravu a změnu kritérií a standardů atd.

²¹ Greenwashing – vysvětleno v podkapitole 4.2.3.

Tato a mnohá další obecně uznávaná pravidla a definice toho jak certifikovat, jsou zakotveny ve směrnících stanovených na základě shody mezi členy Mezinárodní organizace pro normalizaci (International Organization for Standardization – ISO) se sídlem ve Švýcarsku. Většina členů jsou oficiálně uznané národní normalizační instituty a akreditační orgány z malých i velkých států ve všech regionech světa. ISO vydává stovky směrnic, definic a norem. (Bien, 2008)

6.7. Nevýhody a slabé stránky ekocertifikace turismu a ekoturismu

Je nezpochybnitelné, že certifikační programy jsou správným krokem k udržitelnému rozvoji cestovního ruchu. Avšak jednotlivé iniciativy se značně liší například důvodem vzniku, geografickou působností, filozofií či samotnými kritérii. Nabízí se sporná otázka, zda taková různorodost a velké množství programů nemůže ve výsledku ohrozit dosahování cílů udržitelného rozvoje.

Certifikace udržitelného cestovního ruchu je stále více využívána, ve snaze posílit důvěryhodnost odvětví a zvyšování povědomí veřejnosti. Faktory, které brání úspěšné certifikaci, jsou nízké povědomí, zmatek zúčastněných stran z důvodu velkého množství značek a programů a jejich sporná důvěryhodnost. (Hansen, 2007)

Dle Hansena (2007) se během posledních 20 let ekoturistický průmysl stále více uchýloval k certifikaci ekoturismu jako k nástroji pro zvýšení jeho legitimacy a povědomí veřejnosti. Rychlé šíření nesčetných certifikačních systémů však namísto toho zvýšilo míru zmatení spotřebitelů o významu ekoturistiky a snížilo důvěru spotřebitelů v toto odvětví.

Velké množství certifikačních programů v cestovním ruchu tak může být na škodu – může být pro zákazníky matoucí a nikoliv přínosné. Spotřebitel nemusí umět rozlišit, jaké programy jsou věrohodnější.

Dalším negativem může být vsugerovaná obava spotřebitelů, že certifikované služby a výrobky musí být zákonitě dražší. Jak bylo uvedeno v podkapitolách 5.3., 6.3. a 6.4. této práce – není to tak. Zavedení certifikace naopak může vést ke snižování nákladů a tím i snižování cen. Dalším problémem představují podniky, které za účelem konkurenceschopnosti na trhu cestovního ruchu spotřebitelům lžou a zneužívají environmentální certifikaci. Greenwashing je popsán v podkapitole 4.2.3. této práce.

Slabou stránkou ekocertifikace turismu je též její samotná specializace – některé programy jsou zaměřeny jen na environmentální aspekty a zanedbávají další pilíře udržitelnosti. Další nevýhodou jsou mnohdy velmi vysoké náklady na certifikaci. Pokud program není finančně podporován vládou, může být pro menší podniky drahý. Certifikace je také časově náročná. Většina certifikačních programů vyžaduje kontrolu a porovnávání značného množství dat, což vyžaduje zároveň alespoň nějaké odborné znalosti. Objem i technická povaha požadovaných informací tak může zastrašit malé podniky i podniky s omezeným zájmem o životní prostředí, že ve výsledku přestanou mít o certifikaci zájem. Další slabou stránkou je skutečnost, že se většina certifikačních systémů zaměřuje jen na pohostinství a ubytovací služby. V nedostatečném marketingu se pak projevuje skutečnost, že většina certifikačních programů má omezený rozpočet. Zvyšování povědomí spotřebitelů o značce tak není dostatečně intenzivní. (Synergy, 2000)

Z pohledu autorky je hlavním problémem a nevýhodou ekocertifikace turismu skutečnost, že není dostatečně zapojen nejdůležitější činitel v cestovním ruchu – samotný turista. Aby byl cestovní ruch udržitelný, musí být podporovány všechny jeho úrovně. Turisté by měli být více zapojeni v procesu vzniku certifikačních systémů a měli by být lépe informováni o těch existujících. Turisté mají obrovský vliv na to, jestli cestovní ruch bude udržitelný či nikoliv, protože právě oni jsou těmi, kdo mají spoustu rolí a funkcí na trhu cestovního ruchu. Turisté jsou voliči – mohou si zvolit využívání certifikovaných nebo necertifikovaných služeb, produktů a destinací. Jsou ale zároveň i znečišťovateli – a je jen na nich, jestli budou využívat šetrnějších zdrojů a chovat se ekologicky vnímavě.

7. Vybrané organizace působící v oblasti ochrany životního prostředí, udržitelného turismu a ekocertifikace turismu

Tato část představí organizace zmíněné v diplomové práci, působící v oblasti ochrany životního prostředí, udržitelného turismu a ekocertifikace turismu.

UNEP – United Nations Environment Programme

Jak bylo uvedeno v kapitole 4.2.1., Program OSN pro životní prostředí byl založen roku 1972 jako výsledek Konference OSN o životním prostředí člověka konané ve Stockholmu. Tato konference byla významným mezníkem vnímání otázek životního prostředí. UNEP je mezinárodní instituce koordinující environmentální aktivity OSN, její sídlo je v keňském hlavním městě Nairobi. V současnosti se UNEP zabývá šesti prioritními oblastmi zájmu, jsou to: klimatické změny, katastrofy a konflikty, řízení ekosystémů, správa životního prostředí, efektivní využívání zdrojů a problematika škodlivých látek a nebezpečného dopadu. Po Konferenci OSN o životním prostředí a rozvoji, konané v Rio de Janeiru roku 1992, se UNEP stal jednou z nejdůležitějších organizací prosazující přijaté dokumenty, zejména Agendu 21 a mezinárodní úmluvy. UNEP koordinuje akce na ochranu životního prostředí především na mezinárodní úrovni. (UNEP, 2012; Český národní komitét UNEP, 2012)

TIES – The International Ecotourism Society

Mezinárodní společnost pro ekoturistiku je nezisková organizace věnující se propagaci ekoturistiky. Byla založena roku 1990 a je nejstarší a největší organizací zabývající se problematikou ekoturismu na světě. Zaujímá přední místo v rozvoji ekoturismu, stanovuje pravidla a standardy, zajišťuje školení, vzdělávání, technickou pomoc, zastřešuje výzkum a publikace. TIES sdružuje celou síť odborníků a cestovatelů po celém světě, jejichž snahou a cílem je udělat z turismu životaschopný nástroj ochrany přírody, zachovávat biologickou a kulturní rozmanitost a přispívat k udržitelnému rozvoji společnosti. Dále sleduje přístup vlád k řízení a plánování

ekoturistiky, organizuje konference a pořádá workshopy. (TIES, 2012; Black a Crabtree, 2007)

Prostřednictvím služeb svým členům, vzdělávacích programů a dalších činností, je TIES odhodlána pomáhat organizacím, obcím a jednotlivcům podporovat a uplatňovat principy ekoturismu. V současné době má TIES členy ve více než 120 zemích světa, zastupující různé profesní oblasti a odvětví, včetně akademiků, konzultantů, odborníků a organizací zabývajících se ochranou přírody, vlád, architektů, cestovních kancelářích, provozovatelů a majitelů ubytovacích kapacit, specialistů na ekoturismus a ekoturistů samotných.

Dle dostupných informací čítá členská základna společnosti TIES na 520 organizací a 1100 jednotlivců ve 124 zemích světa. (TIES, 2012)

STI – Sustainable Travel International

STI je globální nezisková organizace, propagující odpovědný cestovní ruch, podporující udržitelný rozvoj a pomáhající turistům a poskytovatelům turistických služeb chránit životní prostředí, kulturní dědictví a zároveň podporovat mezikulturní porozumění a hospodářský rozvoj. Byla založena roku 2002 v Boulderu ve státě Colorado v USA. Kromě ekocertifikačního programu zajišťuje také vzdělávání, nabízí poradenské služby, program kompenzace produkce skleníkových plynů, či ekoturistické programy. Nabízené programy zahrnují například „Fair Trade v cestování“, určený k propojení zájmů turistů a podniků v cestovním ruchu s řemeslníky a výrobci z rozvojových zemí, kteří tak za své zboží dostanou odpovídající odměnu. (STI, 2012)

STI vyvinula *Sustainable Tourism Education Program (STEP)*, který je popsán a porovnán s dalšími certifikačními programy v následující kapitole.

.Kromě programu STEP zastřešuje organizace Sustainable Travel International také *Shore Excursions Standard*, což je certifikační program výletních pobřežních lodí a provozovatelů potápění; a *Luxury Eco-certification Program*, představující normy udržitelného cestovního ruchu se zaměřením na luxusní ubytování. (Quinn, 2009; STI, 2012)

STSC – The Sustainable Tourism Stewardship Council

Rada pro řízení udržitelného cestovního ruchu vznikla v reakci na vzrůstající počet certifikačních programů udržitelného cestovního ruchu a ekoturismu. Byla vytvořena koalicí sdružení působících v odvětví cestovního ruchu, neziskových organizací, a vládních agentur. Byla zastřešující organizací stanovující minimální univerzální normy certifikačních programů a akreditující ty programy, které stanovených norem dosáhnou. STSC byla od roku 2001 administrativně a technicky podporována organizací Rainforest Alliance, oficiálně byla uvedena až roku 2009.

Cílem bylo usnadnit orientaci mezi programy veřejnosti i podnikům; vyzdvihnout ty programy, které opravdu dělají rozdíl a mají zjevné pozitivní environmentální, ekonomické i sociokulturní dopady; a zaručit spotřebitelům, že program opravdu hodnotí, certifikuje a sleduje podniky, které berou sociální a environmentální zodpovědnost opravdu vážně. (UNWTO, 2012; Rainforest Alliance, 2009)

Rada je od roku 2010 spojena s Radou globálně udržitelného cestovního ruchu (Global Sustainable Tourism Council). Propojení těchto dvou iniciativ bylo nasnadě, protože ve svém jádru sdílí stejné cíle a poslání – vzdělávání a zvyšování povědomí veřejnosti o udržitelném turismu, podněcování a odměňování dosažení lepších výkonů v udržitelnosti cestovního ruchu a vyhovění poptávce spotřebitelů a trhu po diverzifikaci udržitelných možností při cestování. (Rainforest Alliance, 2009)

Global Sustainable Tourism Council

Rada globálně udržitelného cestovního ruchu je celosvětová iniciativa, zabývající se prosazováním postupů udržitelného cestovního ruchu po celém světě. Byla založena pod vedením OSN (UNWTO, UNEP a Nadací OSN) v srpnu roku 2010. UNWTO, UNEP a Nadace OSN jsou stálými členy Rady. Rada globálně udržitelného cestovního ruchu reprezentuje různé členy – agentury OSN, vlády, nevládní organizace, přední cestovní kanceláře, certifikační programy, hotely, průvodce a mnohé další subjekty. Slouží jako mezinárodní organizace na podporu zvýšení povědomí, pochopení a přijetí principů udržitelného cestovního ruchu a zároveň jako akreditační orgán.

Základním kamenem Rady jsou Kritéria globálně udržitelného cestovního ruchu. Jde o minimální požadavky, které by měl splňovat každý podnik v cestovním ruchu, aby chránil a zachovával světové přírodní a kulturní zdroje a aby bylo zároveň zajištěno, že cestovní ruch naplňuje svůj potenciál jako nástroj ochrany přírody a omezení chudoby.

Těmto pravidlům se věnuje část podkapitoly 4.2.2. (Global Sustainable Tourism Council, 2012)

Rainforest Alliance

Aliance deštných pralesů je mezinárodní nezisková ekologicky zaměřená organizace založená roku 1987, se sídlem v New Yorku. Posláním Rainforest Alliance je chránit ekosystémy; napomáhat zachování biologické rozmanitosti a zajištění udržitelných životních podmínek změnou postupů při využívání půdy, obchodních praktik a chování spotřebitelů. Organizace hodnotí a certifikuje produkty i služby. V oblasti certifikace turismu spolupracuje s provozovateli ubytovacích služeb, cestovními kanceláři, průvodci a dalšími poskytovateli služeb v tomto odvětví. Posuzuje jejich udržitelnost, nabízí jim školení jako přípravu pro následnou certifikaci, technickou pomoc, poradenství a podporu. (Rainforest Alliance, 2012)

8. Srovnání vybraných ekocertifikačních programů

V této kapitole jsou představeny a porovnány vybrané ekocertifikační programy. V popisu jednotlivých programů jsou uvedeny základní informace o jejich vzniku a o tom, jak fungují. Jednotlivé programy se liší svými kritérii a přístupem k certifikaci. Nabízí se otázka, zda jejich kritéria zahrnují, resp. jsou v souladu s Kritérii globálně udržitelného cestovního ruchu, popsány v podkapitole 4.2.2. této práce. Přehled doplňuje porovnání programů z různých hledisek.

8.1. Představení vybraných certifikovaných systémů

8.1.1. Green Globe 21

Green Globe je nejznámějším a nejpropracovanějším systémem certifikace udržitelného turismu a ekoturismu na světě. Green Globe je založen na Agendě 21 a zásadách udržitelného rozvoje, schválených 182 představiteli OSN na Summitu Země v Riu de Janeiru. Logo Green Globe vzniklo v roce 1994 jako logo programu Světové rady cestovního ruchu (WTTC²²). Systém udělování loga Green Globe a kritéria, která musí být splněna, jsou přísná a zásadní z environmentálního hlediska. K nejdůležitějším kritériím patří posuzování úsilí o snížení skleníkových emisí a plnění standardů Agendy 21. Obecně program *Green Globe* hodnotí organizace a určuje jejich kvalitu. Ta se posuzuje ze čtyř různých pohledů: ochrana přírodních zdrojů, ochrana biodiverzity, sociální problémy a nakládání s odpady.

Green Globe poskytuje certifikaci, školení, vzdělávání a marketingové služby v 83 zemích po celém světě. Se sídly v Los Angeles, Kalifornii a s partnery v Mexiku, Jižní Americe, Jižní Africe, na Středním Východě, v Karibiku a Evropě, poskytuje Green Globe certifikaci pro udržitelný provoz, řízení cestování, cestovního ruchu společností a jejich dodavatelských firem. Green Globe se také stará o celosvětovou síť nezávislých auditorů, kteří zajišťují třístrannou kontrolu a ověřování.

Certifikační norma Green Globe je založena na mezinárodně uznávaných kritériích, vypracovaných během 18 let existence programu Green Globe. (Green Globe, 2012)

²² World Travel and Tourism Council

Žádný z certifikačních programů po celém světě nebyl tak ambiciózní a kontroverzní jako Green Globe. Green Globe sám sebe popisuje jako jediný celosvětově nezávisle ověřovaný systém certifikace pro cestování a cestovní ruch. Green Globe je unikátní v tom, že má za cíl pokrýt všechny segmenty cestovního ruchu, podařilo se mu vyrovnat se mnoha vlivným organizacím v cestovním ruchu a je jediným certifikačním programem řízeným jako komerční, ziskový podnik. Green Globe se zaměřuje především na větší tradiční podniky v cestovním ruchu, ale usiluje také o pokrytí oblasti udržitelného cestovního ruchu a ekoturismu. Dle WTTC se Green Globe snaží být dominantním a hlavním certifikačním programem v cestovním ruchu. (Honey a Rome, 2001)

8.1.2. ECO – The Eco Certification Program (dříve NEAP)

Ekocertifikační program ECO, dříve NEAP²³, byl navržen pro australský průmysl cestovního ruchu roku 1996. ECO zahrnuje principy trojí zodpovědnosti – pilíře ekonomické, environmentální a sociokulturní udržitelnosti. Program ECO hodnotí (na rozdíl od Green Globe 21) vždy jen konkrétní produkt nebo službu – může se tedy přihlásit i podnik, jehož ne všechny produkty a služby dosahují požadovaných kritérií. Důvěryhodnost programu je zajištěna prostřednictvím komplexního a transparentního nezávislého hodnocení a auditu.

Certifikace ECO má tři úrovně výkonu, které byly vyvinuty, aby se vyšlo vstříc řadě podniků a stupni jejich závazků k trvalé udržitelnosti. Základní úroveň je *Nature Tourism*, následuje *Ecotourism* a nejvyšší úroveň představuje *Advanced Ecotourism*. Jedná se ve všech případech o certifikaci cestovního ruchu v přírodních oblastech s minimálním dopadem na životní prostředí, u druhé úrovně navíc skýtající zajímavé způsoby poznávání životního prostředí s průvodci, rozumně využívající přírodní zdroje. Předpokladem je také pomoc místním komunitám a přispívání k ochraně životního prostředí. Nejvyšší úroveň vyžaduje tytéž postupy, ale provozovatelé jsou zavázáni dosahovat nejlepší možné praxe.

Program ECO funguje na principu kombinace procesu a výkonu. (Ecotourism Australia, 2012)

²³ Nature and Ecotourism Accreditation Program – Akreditační program pro přírodní turismus a turismus

8.1.3. Blue Flag

Program Blue Flag (Modrá vlajka) byl představen Nadací pro environmentální vzdělávání (*Foundation for Environmental Education – FEE*²⁴) v roce 1987. Modrá vlajka směřuje úsilí k udržitelnému rozvoji pláží a přístavů pomocí přísných kritérií, která se zabývají kvalitou vody, environmentálním vzděláváním, environmentálním řízením a bezpečností. Program Modrá vlajka vlastní a provozuje již zmíněná nevládní nezisková organizace FEE. Nadace FEE propaguje udržitelný rozvoj skrz environmentální vzdělávání.

Modrá vlajka je tedy ekologické ocenění pro pláže a přístavy. Mohou o ni požádat pouze místní úřady nebo soukromí provozovatelé pláží. Čistá voda ke koupání a čisté pláže jsou klíčové pro uspokojující dovolenou u moře či jezera. Během sezony musí vlajka vát na pláži (v přístavu). Vlajka je symbolem programu a zároveň známkou shody. (Blue Flag, 2012)

8.1.4. STEP – Sustainable Tourism Education Program

STI²⁵ vyvinula dobrovolnou certifikační iniciativu *Sustainable Tourism Education Program (STEP)* – nástroj pro měření a řízení služeb podniků cestovního ruchu, který má zlepšit jejich stávající míru udržitelnosti. STEP pracuje na snížení obchodních nákladů prostřednictvím zvýšení produktivity zdrojů, zvýšení energetické účinnosti a snížením produkce odpadů.

Ekocertifikační program má 4 úrovně – Bronze, Silver, Gold a Platinum²⁶. První úrovně žadatel dosáhne automaticky po předložení důkazů o svých ekologických postupech a potvrzení dosažení všech požadovaných kritérií, další může žadatel získat až na základě auditu provedeného nezávislým hodnotitelem (akreditovaným programem STEP) v místě působení, po ověření, zda splňuje příslušné normy.

STEP poskytuje spotřebitelům jednoduchý způsob, jak rozpoznat podniky, které se zavázaly k naplňování principů trojí zodpovědnosti. (STI, 2012)

²⁴ Dříve FEEE – Foundation for Environmental Education in Europe. V roce 2010 došlo ke zkrácení názvu na FEE z důvodu rozšíření působení organizace za hranice Evropy

²⁵ Viz kapitola 7

²⁶ Podrobněji vysvětleno v podkapitole 8.3.2.

8.2. Kritéria vybraných certifikačních programů

Green Globe

Jak bylo zmíněno výše, program Green Globe 21 uplatňuje čtyři kategorie standardů. Jsou to ochrana přírodních zdrojů, ochrana biodiverzity, sociální problémy a nakládání s odpady.

Pro oblast certifikace turismu ale uplatňuje kritéria shodná s Kritérii globálně udržitelného cestovního ruchu. Jsou to: úspěšné plánování udržitelnosti, maximalizace společenských a ekonomických přínosů pro místní komunitu, zachování a povznesení kulturního dědictví a snížení negativních dopadů na životní prostředí. (Green Globe Certification, 2012; Global Sustainable Tourism Council, 2012)

ECO

Ekocertifikační program ECO rozděluje kritéria do 10 oblastí. Pro získání základní úrovně – *Nature Tourism* – je třeba splnit prvních šest kritérií, zahrnujících obchodní a environmentální zásady. Udělení druhého stupně certifikace – *Ecotourism* – je podmíněno splněním všech základních kritérií ve všech deseti oblastech, pokrývajících zásady obchodní, environmentální, sociokulturní a vzdělávací. Žadatelé o certifikaci úrovně *Advanced Ecotourism* musí splňovat kromě všech základních kritérií ještě minimálně 75 % pokročilých kritérií, týkajících se certifikovaného produktu nebo služby. (Ecotourism Australia, 2012)

Blue Flag

Kritéria programu Modrá vlajka pokrývají čtyři hlavní oblasti: kvalitu vody, environmentální řízení, environmentální vzdělávání a bezpečnost.

Kritéria se časem vyvíjí, aby musely zúčastněné obce (a provozovatelé pláží) neustále pracovat na řešení případných environmentálních otázek za účelem získání Modré vlajky. (Blue Flag, 2012)

STEP

Také organizace Sustainable Travel International uplatňuje pro oblast certifikace turismu kritéria shodná s Kritérii globálně udržitelného cestovního ruchu (STI, 2012).

8.2.1. Soulad kritérií vybraných programů s GSTC

Tabulka 2: Soulad kritérií vybraných programů s GSTC

	Green Globe	ECO			Blue Flag	STEP
		NT	E	AE		
Udržitelné řízení	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Sociální a ekonomické přínosy	✓		✓	✓		✓
Kulturní dědictví	✓		✓	✓		✓
Environmentální udržitelnost	✓	✓	✓	✓	✓	✓

NT = Nature Tourism, E = Ecotourism, AE = Advanced Ecotourism

Zdroj: vlastní zpracování na základě: Green Globe Certification, 2012; Ecotourism Australia, 2012; Blue Flag, 2012; STI, 2012

Lze konstatovat, že porovnávané certifikační programy jsou z větší části v souladu s Kritérii globálně udržitelného cestovního ruchu. Programy Green Globe 21 a STEP dokonce uplatňují v oblasti certifikace turismu právě kritéria dle GSTC. Program ECO je také akreditovaný Radou globálně udržitelného cestovního ruchu. Minimálně přísnější úroveň certifikace programu ECO tak kritéria GSTC splňují. Program Blue Flag je specifický svým zaměřením a upřednostňuje environmentální udržitelnost a efektivní řízení.

8.3. Porovnání vybraných certifikačních programů z různých hledisek

8.3.1. Vymezení programu

Tabulka 3: Porovnání ekocertifikačních programů z hlediska základního vymezení

	Green Globe	ECO	Blue Flag	STEP
Vznik	1994	1996	1987	2007 Sustainable Tourism Eco-Certification Program
Geografická působnost	celosvětová	Austrálie a Fidži	celosvětová	celosvětová
Zaměření programu	ubytování, cestovní kanceláře, doprava, atrakce, konf. centra, poskytovatelé služeb	atrakce, ubytování a zájezdy (ekoturismus a udržitelný turismus)	ochrana pobřeží (pláží, přístavů)	ubytování, cestovní kanceláře, atrakce, doprava a další poskytovatelé služeb
Počet členů	celkem více než 2500 klientů, z toho 1036 certifikovaných v 83 zemích (2010)	1 006 produktů nebo služeb (k 1.6.2011)	3 850 pláží a přístavů ve 46 zemích (k 1.7.2012)	N/A
Založeno na procesu/výkonu	proces	kombinace procesu a výkonu	výkon	výkon

Zdroj: vlastní zpracování na základě: Green Globe Certification, 2012; Ecotourism Australia, 2012; Blue Flag, 2012; STI, 2012

Z přehledu vyplývá, že porovnávané certifikační programy mají poměrně obsáhlé zaměření a velký rozsah působnosti. Jen program ECO je omezen na australský kontinent. Mezi programy jsou zastoupeny oba přístupy k certifikaci – založené na

procesu i na výkonu. Vybraný vzorek ekocertifikačních programů ale nereflektuje procentuální zastoupení programů založených na procesu a výkonu – obecně je vyšší počet dobrovolných iniciativ založen na výkonu.

8.3.2. Použití loga

Bývá pravidlem, že programy udělují svým členům logo, kterým mohou odlišit své produkty a služby na trhu. Nejinak je tomu i v případě čtyř porovnávaných certifikačních programů.

Některé programy, například Green Globe 21, umožňují použití loga podnikům a destinacím od doby, kdy se oficiálně zavážou k dosažení standardů. Mají pak určitou dobu (v případě Green Globe 12 měsíců) na to, provést opatření nezbytná pro dosažení podmínek „plného členství“. Poté, co dosáhnou požadovaných norem a jsou certifikovány, je jim přiděleno lehce odlišné logo – v případě Green Globe s „fajfkou“ (zaškrtnutím). (Green Globe, 2012; Synergy, 2000)

Obrázek 4: Loga programu Green Globe 21

Zdroj: Green Globe Certification, 2012

Jiné programy poskytují odlišné varianty loga za dosažení různých úrovní certifikace. Loga se mohou lišit doplňujícím textem, znakem, barvou či počtem hvězd (lístků, globů apod.).

Jak bylo zmíněno výše, Ekocertifikační program ECO rozlišuje tři úrovně certifikace. Základní úroveň je *Nature Tourism*, následuje *Ecotourism* a nejvyšší úroveň představuje *Advanced Ecotourism*. Základ loga je stejný, různé úrovně jsou odlišeny doplňujícím textem ve spodní části loga.

Obrázek 5: Loga programu ECO (NEAP)

Zdroj: Ecotourism Australia, 2012

Program Blue Flag úrovně nerozlišuje. Buď společnost kritéria splní a možnost využívat logo získá, nebo ne. Logo může pláž/přístav využívat po dobu platnosti certifikátu. Vlajka může být dočasně nebo trvale odebrána při neplnění podmínek. (Blue Flag, 2012)

Obrázek 6: Logo programu Blue Flag

Zdroj: Blue Flag, 2012

Společnost STI zavedla čtyři úrovně certifikace. Logo *STEP Bronze* je možné získat po předložení důkazů o ekologických postupech a potvrzení dosažení všech požadovaných kritérií. Pro získání loga úrovně *Silver*, *Gold* a *Platinum* je třeba podstoupit proces certifikace třetí stranou. Dle dosažených výsledků je umožněno využívat odpovídajícího loga – za splnění 20-40 % z celkového možného počtu bodů obdrží žadatel logo *STEP Silver*, za 41-70 % pak logo *STEP Gold* a za více než 71 % logo *STEP Platinum*. (STI, 2012)

Obrázek 7: Loga programu STEP

Zdroj: STI, 2012

Většina programů (a to i těch poskytujících řadu úrovní ocenění) od společností vyžaduje, aby podnikly alespoň nějaký pokrok v environmentální oblasti před tím, než je jim udělena jakákoliv forma loga. To pak znamená, že společnosti pyšníci se logem by měly mít už dosaženou jistou úroveň výkonu a logem tak jen dokazují, že jsou relativně šetrné k životnímu prostředí a fungují udržitelněji než jiné podniky v oboru. (Synergy, 2000)

Ovšem toto nesplňuje ekocertifikační program Green Globe, který bývá kritizován za to, že umožňuje používání loga „každému“. Ne všichni spotřebitelé totiž vědí o existenci zmíněného vizuálního rozdílu mezi logy programu Green Globe.

8.3.3. Poplatky a platnost

Většina certifikačních programů vyžaduje kromě každoročních poplatků i poplatek vstupní. Výše vstupních i každoročních poplatků může být odstupňována například dle velikosti podniku (dle počtu zaměstnanců), což je případ Green Globe 21 a programu STEP; dle dosaženého ročního obrátu – tohoto principu využívá ECO; nebo dle HDP země (jako Blue Flag).

Co se týče délky platnosti certifikátu, jsou v přehledu zastoupeny programy s roční i tříletou platností. Je pochopitelné, že délka platnosti certifikátu Blue Flag je jen jednu sezonu – je to z toho důvodu, že se kvalita pláží a vody v přístavech může každý rok výrazně měnit, stejně jako vedení a sezónní personál. Je tedy nutné každý rok platnost obnovovat (UNEP, 1998).

Tabulka 4: Porovnání ekocertifikačních programů z hlediska výše poplatků a platnosti certifikátu

	Green Globe	ECO	Blue Flag	STEP
Roční poplatky	dle velikosti podniku: roční 650-4500 EUR 750-6778 USD	dle obrátu: vstupní 345-795 AUD roční 410-1115 AUD	dle HDP země: vstupní 250 EUR, roční 3350-4650 EUR	dle velikosti podniku: vstupní 250-750 USD, roční 250-750 USD
Délka platnosti certifikátu	1 rok	3 roky	1 rok	3 roky

Zdroj: vlastní zpracování na základě: Green Globe Certification, 2012; Ecotourism Australia, 2012; Blue Flag, 2012; STI, 2012

8.3.4. Monitoring a hodnocení

Všechny porovnávané certifikační programy provádí audity certifikovaných podniků a služeb nezávislou třetí stranou, ačkoliv některé až na vyšších úrovních certifikace (např. STEP, GG21).

Z porovnání je patrná shoda ještě v postupu při nedodržování kritérií – v tomto případě je logo odebráno.

Co se četnosti provádění auditů týče, převládá interval 1 rok. Vzhledem k povaze programu Blue Flag je pochopitelné, že jsou audity během sezóny četnější.

Tabulka 5: Porovnání ekocertifikačních programů z hlediska monitoringu a hodnocení

	Green Globe	ECO	Blue Flag	STEP
Četnost provádění auditů	1 x za rok	1 x za rok kancelářský audit, kontrola na místě každý 3.rok	několikrát během sezóny; ohlášené i neohlášené audity	1 x za rok
Typ auditu	návštěva místa a kontrola dokumentů	každoroční kancelářský audit; audit v místě náhodný nebo na základě stížnosti	návštěva místa, kontrola s odběrem vzorků	získání dokumentace a podkladů o postupech, činnostech a výkonu
Kdo provede audit	nezávislí ověřovatelé vyškolení GG21	nezávislí ověřovatelé vyškolení nestranným orgánem auditorů ECO	ověřovací orgán Foundation for Environmental Education (FEE)	Nezávislý akreditovaný ověřovatel
Povaha auditu (předmět)	environmentální a sociální výkon, zvl. důraz na snížení emisí skleníkových plynů	kontrola dodržování kritérií jednotlivých úrovní certifikace	kontrola kvality vody, envi. řízení, envi. vzdělávání, bezpečnosti	
Nutnost návštěvy pro počáteční akred. posouzení	ANO návštěva v místě se provádí za účelem počáteční certifikace	NE první hodnocení založeno na kancelářském auditu, může být vyžádána zpětná vazba zákazníků a zainteresovaných stran	ANO odběr vzorků	NE STEP Bronze obdrží žadatel po předložení důkazů o svých ekol. postupech a potvrzení dosažení všech požadovaných kritérií
Ověřování 3.stranou	ANO	ANO	ANO	ANO
Potřeba environmentální politiky	ANO		ANO	ANO
Je program podrobován kontrole?	ANO (GSTC)	ANO (GSTC)	ANO (GSTC)	ANO (GSTC)
Postup při nedodržování kritérií	odebrání značky	odebrání značky	dočasné nebo trvalé odebrání vlajky	varování, odebrání značky
Jak často se mění kritéria	2 x za rok		každé 2 roky	
Počet kritérií	337 ukazatelů plnění v rámci 41 kritérií	dle úrovně programu, celkem 10 kritérií	pláže/přístavy: 32/24 kritérií ve 4 oblastech	dle GSTC: 40 kritérií ve 4 kategoriích

Zdroj: vlastní zpracování na základě: Green Globe Certification, 2012; Ecotourism Australia, 2012; Blue Flag, 2012; STI, 2012

9. Regulace turismu – ekonomické nástroje a další opatření

K tomu, aby se cestovní ruch vyvíjel udržitelným směrem, může být použita celá řada nástrojů. Regulace, předpisy a nařízení jsou nezbytné pro vymezení právního rámce, ve kterém by měl soukromý sektor fungovat a pro stanovení minimálních standardů a procesů. Stále častěji jsou využívány k řešení environmentálních problémů také ekonomické nástroje. Nicméně, dobrovolné přístupy jsou rozhodně nejlepším způsobem, jak zajistit dlouhodobé závazky a vylepšení. To platí zejména pro odvětví jakým je cestovní ruch, který je tvořen mnoha malými a středně velkými podniky a který má zaručeně zájem na tom, aby nedošlo k poškození životního prostředí. O těchto slibných dobrovolných přístupech – ekocertifikaci a ekoznačení – bylo poměrně podrobně pojednáno v předchozích kapitolách. (UNEP, 1998)

Pásková a Zelenka (2012:483) shledávají regulaci turismu jako: „žádoucí soustavný proces, jehož cílem je usměrňování rozvoje cestovního ruchu tak, aby byl dlouhodobě udržitelným. Základním předpokladem a nástrojem je kvalitní územní plán, národní i místní legislativa, vlastní kontrolní mechanismy v rámci regionálního či lokálního strategického plánování rozvoje (nejen) CR. Vhodné techniky regulace podnikatelských aktivit v CR představují evaluační (hodnotící) a certifikační systémy asociací CR, destinační management, vládní dotační programy, doporučení a metodické pomůcky apod. Instrumenty regulace návštěvníků jsou např. návštěvní management, přístupový management.“

Důležitým nástrojem regulace cestovního ruchu v chráněných oblastech a národních parcích je také zonace. Předpokladem její zdárné aplikace je správné vymezení a návaznost stupňů (žádné ostré přechody mezi zónami). (Vítek a Pešout, 2010)

Regulace rozvoje cestovního ruchu a klíčová role vlády

Celou řadou nástrojů, které mohou být použity za účelem zajištění udržitelnosti turismu, mají k dispozici vlády. Mají moc vydávat nařízení, vytvářet ekonomické pobídky a mají prostředky a instituce k podpoře a šíření dobrých postupů.

Vlády hrají klíčovou roli v rozvoji a řízení cestovního ruchu a mohou napomáhat k udržitelnějšímu turismu. Míra zapojení vlády v turismu se značně liší v zemích po

celém světě, přičemž většina z nich se snaží o dosažení udržitelného cestovního ruchu. To platí jak pro rozvojové, tak pro vyspělé země, ale mohou se lišit vehemencí jeho prosazování. V rozvojových zemích je zájem o udržitelný turismus s větší pravděpodobností spojen se snahou zmírnit chudobu a zajistit financování ochrany přírody, kdežto v rozvinutých zemích jsou výraznější otázky ožívování trhu a práce s návštěvníky.

Ať je motivace vlád jakákoliv, jejich role souvisí jen zčásti s jejich vlastní činností. Cestovní ruch je činnost vykonávaná především podniky v soukromém sektoru a jsou to právě jejich činnosti, spolu s činnostmi turistů, které jsou zodpovědné za většinu pozitivních i negativních dopadů. Hlavní funkcí vlády v podporování udržitelného turismu je tak vytvoření prostředí, které umožňuje fungování soukromého sektoru a ovlivňuje ho, aby fungoval udržitelnějším způsobem a ovlivňoval vzorce toku a chování návštěvníků, a tak maximalizoval přínosy a minimalizoval negativní dopady cestovního ruchu. (UNEP a WTO, 2005)

Existují nástroje, které mohou vlády uplatnit k ovlivnění udržitelnosti cestovního ruchu. Velká část agendy o udržitelnosti je totiž hlavně o oblastech veřejného zájmu, než o soukromých zájmech. Ačkoliv si soukromý sektor začíná uvědomovat svoji zodpovědnost, není možné očekávat, že by se sám postavil do čela této problematiky. Ve všech zemích je odvětví cestovního ruchu roztříštěno na mnoho tisíc, zejména malých, podniků. Společně můžou mít jejich činnosti význam a mohou něco změnit, zatímco jednotlivě nemohou. A tak je potřeba vládní koordinace. Navíc, mají-li velmi malé podniky úspěšně změnit své činnosti za účelem splnění nové agendy, potřebují často vnější podporu a rady. Vlády jsou zodpovědné za mnoho úkolů, které jsou podstatně důležité pro trvale udržitelný rozvoj cestovního ruchu. Mezi tyto úkoly patří například územní plánování, pracovní a environmentální předpisy, zajištění infrastruktury, sociálních a environmentálních služeb. Mnoho vlád se již aktivně zapojilo do podpory cestovního ruchu prostřednictvím marketingu, informačních služeb, vzdělávání a dalších forem, často prostřednictvím spojení veřejného a soukromého rámce. Tyto úlohy vlády musí i nadále pokračovat a být více sladěny s cíli udržitelnosti. (UNEP a WTO, 2005)

Regulace rozvoje cestovního ruchu

Vládní politiky ovlivňují rozsah a typ dalšího vývoje cestovního ruchu a patří mezi nejdůležitější z hlediska dělání cestovního ruchu udržitelnějším. Rozhodnutí učiněná ve fázi vývoje mají dlouhodobý efekt a je obtížné je odvolat.

Zásady a cíle udržitelného cestovního ruchu a politické důsledky z nich vyplývající ukazují na řadu faktorů, které je třeba brát v úvahu při rozhodování o rozvoji cestovního ruchu a rozvoji politik, které se je snaží ovlivnit. (UNEP a WTO, 2005)

Program OSN pro životní prostředí a Světová organizace organizace cestovního ruchu (2005) řadí mezi faktory ovlivňující politiku rozvoje cestovního ruchu strategické, lokalizační a faktory výkonnosti a dopadů. *Strategické faktory rozvoje* se týkají způsobů, jakými může další rozvoj ovlivnit celkový rozsah a podobu turismu v destinaci. *Lokalizační faktory* se vztahují k volbě a rozhodnutí o tom, kde může být rozvoj turismu podporován a kde mu bude naopak bráněno. *Faktory výkonnosti a vlivů* se zabývají dopady konkrétních vývojových trendů na ekonomiku, společnost a životní prostředí.

Hlavními nástroji vlád, které mohou ovlivňovat uvedené faktory, jsou územní plánování a kontrola rozvoje, ekonomické nástroje, budování kapacit a infrastruktury a ukazatele udržitelnosti a monitoring. *Územní plánování a kontrola rozvoje* jsou nejdůležitějšími nástroji k ovlivnění umístění a povahy nového rozvoje cestovního ruchu. V některých případech mohou být méně formální pravidla také užitečná. Doba, kdy se další rozvoj teprve plánuje nebo schvaluje, může poskytovat významnou příležitost ovlivnit budoucí udržitelnost zavedením povinnosti pro průvodce – například zavedení požadavku na předkládání zpráv a hodnocení dopadů. *Ekonomické nástroje* mohou být používány jako pobídka nového rozvoje k začlenění aspektů udržitelnosti. *Budování kapacit* je důležité v pomoci malým podnikům a obcím při rozhodování a zavádění nového rozvoje. Použití *ukazatelů udržitelnosti a monitoringu* pomůže udržet kontrolu nad dopady rozvoje cestovního ruchu v čase. (UNEP a WTO, 2005)

Regulace ekoturismu

V některých oblastech je třeba regulovat a monitorovat ekoturismus, aby bylo zajištěno, že dopad na životní prostředí a místní kultury bude minimální a že z něho budou mít místní obyvatelé prospěch.

Úroveň rozvoje ekoturismu se po celém světě velmi liší. Zatímco v některých oblastech je ekoturistika dobře rozvinutá, existují vládami zavedené právní předpisy, je k dispozici mnoho certifikačních systémů a je jen potřeba vyhodnotit, jestli je patrný opravdový pokrok k udržitelnosti; jinde existují regiony, kde se ekoturistika právě začíná objevovat a kde chybí institucionální rámec, který by pomáhal v rozvoji tohoto odvětví cestovního ruchu a kde neexistují předpisy. Mezi těmito krajními případy je celá řada odlišných situací na různých kontinentech, s různými potřebami a jedním společným tématem, kterým je rozvoj ekoturismu. (Gito, 2002)

V mnoha částech světa je častým problémem rozvoje ekoturistiky nedostatečný institucionální rámec.

V roce 2002, který byl OSN vyhlášen Mezinárodním rokem ekoturistiky, se konal Světový ekoturistický summit v kanadském Quebecu. Co se týče regulace ekoturismu, shodli se účastníci na tom, že příliš přísná regulace může bránit konkurenceschopnosti a provozovatelé služeb či státy tak mohou být znevýhodněni. Na druhou stranu, pokud spotřebitelé investují do zdravých ekosystémů, dožene trh všechny provozovatele k dosažení vyšší úrovně ochrany životního prostředí. Dále podle účastníků nebude regulace fungovat efektivně, pokud komunity, cestovní kanceláře, průvodci a turisté nebudou mít stejnou představu o pojmu ekoturismus. Koncept musí být podstatný pro všechny zúčastněné. Úspěšný rozvoj ekoturismu vyžaduje dohody o jeho vymezení a pevnou legislativu; (World Tourism Organisation, 2002)

Hlavní doporučení Světového ekoturistického summitu bylo směřováno k pozvolnému posunu od dobrovolných směrnic a jednoduchých pravidel chování k závazným předpisům. Cestovní kanceláře, místní správa a společnosti na ochranu přírody by měly stanovit pravidla. Měly by zajistit ochranu citlivých přírodních zdrojů a kulturní integritu. V některých oblastech musí být pravidla nařízena zákonem, protože v mnoha zemích dobrovolné předpisy nefungují a velmi často žádá zavedení závazných předpisů veřejnost. Je třeba se vyhnout přísným předpisům v oblasti ekoturismu na mezinárodní úrovni, avšak pravidla a pokyny jsou přijatelné. Potenciální negativní dopad návštěvníků je třeba brát v úvahu od počátku procesu plánování. (World Tourism Organisation, 2002)

Dle Světové organizace cestovního ruchu (2002) by měly být vytvořeny pobídky, jako například snížení daní nebo povolení využívání veřejných pozemků za nižší sazbu pro subjekty využívající přírodní zdroje a krajinu ekologicky šetrným způsobem. Regulační požadavky mohou též vést k dohodám mezi státem a subjektem

působícím v oblasti, za účelem zachování přírodních oblastí s vysokou hodnotou. Tento přístup šetří nejzachovalejší oblasti pro ekoturismus. Myšlenka je v obou případech stejná – povzbuzovat pravý ekoturismus v citlivých a cenných přírodních oblastech s vysokým potenciálem. (World Tourism Organisation, 2002)

10. Diskuze a závěr

V současné době patří ekocertifikace turismu mezi nejžhavější témata v odvětví cestovního ruchu. Po celém světě existují stovky dobrovolných iniciativ hodnotících cestovní ruch a jejich počet rok od roku roste. Navíc vznikají regionální a mezinárodní certifikační programy. Mnoho turistů už vyhledává služby v oblasti cestovního ruchu spojené s nízkými nebo pozitivními dopady na životní prostředí a s vysokými sociálními a ekonomickými přínosy pro cílovou destinaci. Z ekologicky odpovědného cestování se tak stává jeden z hlavních segmentů trhu.

Dobrovolné iniciativy v odvětví cestovního ruchu jsou nástrojem, jehož cílem je motivovat podniky působící v odvětví cestovního ruchu k tomu, aby věnovaly větší pozornost svému vlivu na životní prostředí a jednaly udržitelným způsobem. Jak tato práce ukázala, ekoturismus a udržitelný cestovní ruch se stále více obracejí k ekocertifikaci jako nástroji, který může přinést důvěryhodnost sektoru. Objektivně ale nezbyvá než zhodnotit, že dopady ekocertifikace turismu jsou smíšené. Práce totiž upozorňuje i na vysokou úroveň zmatení mezi zúčastněnými stranami v důsledku různorodosti ekocertifikačních programů. Ekocertifikace tak čelí jisté „krizi důvěryhodnosti“.

O podchyzení této roztržičnosti a sjednocení kritérií certifikace udržitelného turismu se již tři roky snaží Rada globálně udržitelného cestovního ruchu (dříve Rada pro řízení udržitelného cestovního ruchu), která zastřešuje a akredituje certifikační programy udržitelného cestovního ruchu. Ukazuje se, že mezinárodní akreditační systém je klíčovým prvkem k zajištění důvěryhodnosti certifikačních programů a obnovení důvěry spotřebitelů v systém. Je také stále více zřejmé, že programy založené na sebehodnocení nejsou dobrým krokem v odvětví certifikace cestovního ruchu. Soubor univerzálních Kritérií globálně udržitelného cestovního ruchu vydaný Radou globálně udržitelného cestovního ruchu představuje cestu ke zlepšení orientace spotřebitelů a podniků v nabídce certifikačních programů. Většina vůdčích certifikačních programů je akreditována zmíněnou Radou a stanovuje svá kritéria právě v souladu s Kritérii globálně udržitelného cestovního ruchu.

Nabízí se otázka, kam se bude certifikace ekoturismu vyvíjet, když budou mít všechny programy obdobná kritéria. Dle autorky je docela možné, že se úplně změní poslání certifikace – už nebudou odměňovány jen nejlepší a nejkvalitnější podniky, služby a produkty, ale v praxi se z certifikace stane požadavek trhu.

Diplomová práce se pokusila zodpovědět celou řadu otázek – například jaký je rozdíl mezi udržitelným cestovním ruchem a ekoturismem, proč je certifikace důležitá, jak se certifikační programy v cestovním ruchu liší, jaký je rozdíl mezi certifikací a akreditací, jaké jsou klíčové prvky ekocertifikace turismu nebo v čem se liší certifikační systémy založené na procesu a na výkonu.

Zbývá tedy zodpovědět poslední otázku – je ekocertifikace turismu nástrojem udržitelného turismu?

Aby mohla být ekocertifikace považována za nástroj udržitelného turismu, je nutné, aby byl kladen důraz na udržitelné způsoby jejího uplatňování v praxi. Ekocertifikace turismu by neměla opomínat sociální, kulturní a ekonomické aspekty, protože jsou neméně důležité v konceptu udržitelného rozvoje. Je totiž poměrně časté, že se ekocertifikační programy zaměřují jen na environmentální stránku udržitelnosti. Jak vyplývá z diplomové práce, bude-li v procesu zapojeno více spolupracujících stran, povede to k efektivnějším výsledkům. Certifikační systémy propagované vládou, mezinárodními organizacemi a nevládními organizacemi působícími v oblasti ochrany přírody, budou mít větší uznání veřejnosti, než sebehodnotící programy lokální úrovně. Ideální stav je, aby byl koncept certifikace pojat globálně a uplatňován lokálně, při dodržování mezinárodních pokynů a doporučení.

11. Shrnutí

Tato diplomová práce se zabývá tématem ekocertifikace a regulace turismu. Vymezuje základní pojmy, představuje koncept udržitelného rozvoje a ekoturismu. Věnuje se počátkům ekocertifikace turismu a rozlišuje jednotlivé přístupy k environmentálnímu hodnocení cestovního ruchu.

Značný prostor je věnován nejdůležitějším aspektům a charakteristikám samotné ekocertifikace turismu, popisu procesu certifikace a přehledu výhod, které certifikace přináší zúčastněným stranám.

Ekocertifikace turismu patří mezi dobrovolné nástroje a může být efektivním doplňkem formální regulace turismu. Otázce regulace turismu je věnována samostatná kapitola, která se zabývá mj. rolí vlád.

Součástí práce je srovnávací studie čtyř vybraných certifikačních systémů, které jsou jednotlivě představeny a vzájemně porovnány.

Klíčová slova

ekocertifikace turismu, udržitelný cestovní ruch, udržitelnost, ekoturismus, regulace turismu

12. Summary

Presented diploma thesis deals with eco-certification and regulation of tourism. It defines basic terms, introduces the concept of sustainable development and ecotourism. It deals with beginnings of eco-certification of tourism and distinguishes different approaches to environmental evaluation of tourism.

In the main the thesis concentrates on the most important aspects and characteristics of tourism eco-certification itself, on description of the certification process and overview of the benefits that certification provides to its stakeholders.

Tourism eco-certification is voluntary instrument and can be an effective complement to formal regulation of tourism. Separate chapter is devoted to the issue of regulation of tourism dealing with inter alia, the role of governments.

The thesis includes a comparative study of four selected certification systems, which are individually presented and compared with each other.

Keywords

eco-certification of tourism, sustainable tourism, sustainability, ecotourism, regulation of tourism

Použité zdroje

ABZ slovník cizích slov. [cit. 2012-05-20]. Dostupné z: [<http://slovník-cizich-slov.abz.cz/>]

AUGUSTINOVÁ, Barbora. *Ekoturismus - příležitosti a ohrožení s ohledem na rozvojové země*. Olomouc, 2008. 36 s. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci.

BAKER, Susan. *Sustainable development*. London & New York: Routledge, 2006. ISBN 0-415-28211-X.

BIEN, Amos. *A Simple User's Guide to Certification for Sustainable Tourism and Ecotourism*. Center for Ecotourism and Sustainable Development[online]. 2008, [cit. 2012-05-19]. Dostupné z: <http://www.ecotourism.org/sites/ecotourism.org/files/document/Certification/Ecotourism%20Handbook%20I%20-%20A%20Simple%20User%27s%20Guide%20to%20Certification%20for%20SustainableTourism%20and%20Ecotou.pdf>.

BLACK, Rosemary; CRABTREE, Alice. *Quality assurance and certification in ecotourism*. Wallingford : CABI Publishing, 2007. 516 s. ISBN 9781845932374.

BLUE FLAG. [online]. 2012 [cit. 2012-07-19]. Dostupné z: <http://www.blueflag.org/>

BRUNDTLAND, Gro Harlem. UNITED NATIONS. *Our Common Future: Report of the World Commission on Environment and Development*. Oxford - New York: WCED-Oxford University Press, 1987. Dostupné z: http://conspect.nl/pdf/Our_Common_Future-Brundtland_Report_1987.pdf

BUCKLEY, Ralf. Evaluating the net effects of ecotourism on the environment: a framework, first assessment and future research . *Journal of Sustainable Tourism*. 2009, Volume 17, Issue 6, s. 643-672. Dostupné také z: <<http://www.scribd.com/doc/31929819/Evaluating-the-Net-Effects-of-Eco-Tourism-on-the-Environment>>.

BUCKLEY, Ralf. Tourism Ecocertification in the International Year of Ecotourism . *Journal of Ecotourism*. 2002, Volume 1, Issue 2, s. 197-203. Dostupné také z: <<http://www98.griffith.edu.au/dspace/bitstream/10072/7752/1/19339.pdf>>. ISSN 1747-7638.

CEMPÍREK, Václav. *Konference OSN o klimatických změnách*. In: Envi Web s.r.o. [online]. 2011 [cit. 2012-07-04]. Dostupné z: <http://www.enviweb.cz/clanek/global/85051/konference-osn-o-klimatickych-zmenach>

CONAGHAN, Aíne; HANRAHAN, James. *Demand for and Perceptions' of Sustainable Tourism Certification in Ireland*. Tourism and Hospitality Research in Ireland Conference: Shannon College of Hotel Management. [online]. 2010 [cit. 2012-06-15]. Dostupné z: <http://www.shannoncollege.com/wp-content/uploads/2009/12/THRIC-2010-Full-Paper-A.-Conaghan-and-J.-Hanrahan.pdf>

ČESKÁ INFORMAČNÍ AGENTURA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ. *CENIA: Co je EMAS?* [online]. 2012 [cit. 2012-07-15]. Dostupné z: [http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/\\$pid/CENMSFZS9TOS](http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/$pid/CENMSFZS9TOS)

ČESKÝ NÁRODNÍ KOMITÉT UNEP: *Program OSN pro životní prostředí*. [online]. 2012 [cit. 2012-07-15]. Dostupné z: <http://www.unep.cz/unep.php>

ČSN EN ISO 14001:2005. *Systémy environmentálního managementu-Požadavky s návodem pro použití*. Praha: Český normalizační institut, 2005.

DERNEROVÁ, Monika. *Udržitelný rozvoj cestovního ruchu a jeho uplatňování v destinaci Norsko*. Praha, 2010. Diplomová práce. Vysoká škola ekonomická v Praze.

ECOTOURISM AUSTRALIA. *Eco Certification Program*. [online]. 2012 [cit. 2012-07-19]. Dostupné z: http://www.ecotourism.org.au/eco_certification.asp

FENNELL, David A. *Ecotourism : an introduction*. 2nd edition. New York, NY : Routledge, 2006. 236 s. ISBN 0415303648.

FENNELL, David A. *Ecotourism programme planning*. Wallingford : CABI Publishing, 2002. 275 s. ISBN 0851996108.

FONT, Xavier; BUCKLEY, Ralf. *Tourism ecolabelling : Certification and promotion of sustainable management*. Wallingford : CABI Publishing, 2001. 359 s. ISBN 0851995063.

GIRÓ, Francesc. *Regulation of Tourism: Institutional Responsibilities and Frameworks*. The World Ecotourism Summit: Portfolio of Statements and Presentations [online]. 2002 [cit. 2012-07-20]. Dostupné z: <http://www.unep.fr/shared/publications/cdrom/WEBx0139xPA/statmnts/pdfs/Gispae.pdf>

Global Sustainable Tourism Council. *Travel Forever. Global Sustainable Tourism Council* [online]. 2012 [cit. 2012-07-17]. Dostupné z: < <http://www.gstccouncil.org/> >.

GREEN GLOBE CERTIFICATION. [online]. 2012 [cit. 2012-07-18]. Dostupné z: <http://greenglobe.com/>

HANSEN, Amy. *The Ecotourism Industry and the Sustainable Tourism Eco-Certification Program (STEP)*. University of California, San Diego. [online]. 2007 [cit. 2012-06-14]. Dostupné z: <http://irps.ucsd.edu/assets/021/8446.pdf>

HESKOVÁ, Marie a kol. *Cestovní ruch pro vyšší odborné školy a vysoké školy*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 2006. 224 s. ISBN 80-7168-948-3.

HONEY, Martha. *Ecotourism and Sustainable Development : Who Owns Paradise?*. Washington, D.C. : Island Press, 1999. 405 s. ISBN 1559635827.

HONEY, Martha. *Ecotourism & certification : setting standards in practice*. Washington : Island Press, 2002. 407 s. ISBN 1-55963-951-2.

HONEY, Martha; ROME, Abigail. *Protecting Paradise: Certification Programs for Sustainable Tourism and Ecotourism*. Washington DC: Institute for Policy Studies. 2001. Dostupné z:
<http://www.ecotourism.org.hk/other%20files/StandardsforParadise.pdf>

KOSOVÁ, Veronika. *Analýza hodnocení environmentální kvality služeb cestovního ruchu*. Brno, 2006. Diplomová práce. Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně.

KRAUS, Daniel. *Trvale udržitelný rozvoj cestovního ruchu*. Brno, 2006. 83 s. Diplomová práce. Masarykova univerzita Brno.

LONČAR, Svjetlana Šerović. Initiatives for tourism sustainable development at the regional level. In *Cestovní ruch, regionální rozvoj a školství* [online]. Tábor : Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2004 [cit. 2010-08-06]. Dostupné z:
<<http://kod.ef.jcu.cz/wwwtajcucz/katedra/konference/cdrom04/html/sponzori.html>>. ISBN 80-7040-690-9.

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR. *Závěrečná zpráva regionální konference pro Evropu: Partnerství veřejného a soukromého sektoru v zájmu udržitelného rozvoje cestovního ruchu*. [online]. 2004 [cit. 2012-07-06]. Dostupné z:
<http://www.mmr.cz/Databaze-dokumentu/Cestovni-ruch/Informacni-materialy/Zaverecna-zprava-WTO>

Mohonk Agreement: *Proposal for an International Certification Program for Sustainable Tourism and Ecotourism* [online]. Mohonk Mountain House, New Paltz, NY, 2000, s. 97-100 [cit. 2012-05-19]. Dostupné z: <http://www.rainforest-alliance.org/tourism/documents/mohonk.pdf>

PÁSKOVÁ, Martina; ZELENKA, Josef. *Výkladový slovník cestovního ruchu*. Praha : Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2012. 768 s. ISBN 978-80-7201-880-2

QUINN, Jennifer. *Traveling Green*. Boulder County Business Report [online]. 2009, roč. 28, č. 14, s. 28-30 [cit. 2012-07-05]. Dostupné z:

<http://search.proquest.com/docview/221262074?accountid=16730>

RAINFOREST ALLIANCE. [online]. 2012 [cit. 2012-07-18]. Dostupné z:

<http://www.rainforest-alliance.org/>

RAINFOREST ALLIANCE. *Partnership for Global Sustainable Tourism Criteria and Sustainable Tourism Stewardship Council Announce Merge to Form Tourism Sustainability Council*. In: [online]. 2009 [cit. 2012-07-16]. Dostupné z:

<http://www.rainforest-alliance.org/newsroom/news/gstc-stsc-merge>

RYGLOVÁ, Kateřina. *Eco-certification as a tool of sustainable tourism*. Agricultural Economics [online]. 2007, roč. 53, č. 3, s. 138-143 [cit. 2012-07-15]. Dostupné z:

<http://www.agriculturejournals.cz/publicFiles/00139.pdf>

SØRENSEN , Stine Bruun, BARAZA, Anna Isabel, MIROVSKY, Ondrej, VAN, Cong Nguyen. *Ecotourism as a Way to Protect Nature*. [s.l.] : [s.n.], 2002. 91 s. Dostupné z: <<http://www.environmentalstudies.au.dk/publica/f2002ecotourism.pdf>>. ISBN 87-7785-137-4.

STAKEHOLDER FORUM. *Earth Summit 2012: 40 Years of Sustainable Development*. [online]. 2012 [cit. 2012-07-02]. Dostupné z:

<http://www.stakeholderforum.org/index.php?id=643>

STEJSKAL, Jan. *Rio+20: Bezzubá dohoda vyvolala otazníky, zda mají obří summit OSN vůbec smysl*. In: Ekolist.cz [online]. 2012 [cit. 2012-07-04]. Dostupné z:

<http://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/rio-20-bezzuba-dohoda-o-udrzitelnem-rozvoji-vyvolala-otazniky-zda-maji-obri-summity-osn-vubec-smysl>

STI – Sustainable Travel International. [online]. 2012 [cit. 2012-07-05]. Dostupné z:

<http://www.sustainabletravelinternational.org/>

SYNERGY. *Tourism Certification: An analysis of Green Globe 21 and other tourism certification programmes*. In: [online]. 2000 [cit. 2012-07-17]. Dostupné z: <http://www.wwf.org.uk/filelibrary/pdf/tcr.pdf>

TERRACHOICE. *Greenwashing Report 2010*. In: [online]. 2010 [cit. 2012-07-04]. Dostupné z: <http://sinsofgreenwashing.org/findings/greenwashing-report-2010/>

TIES – The International Ecotourism Society. *The International Ecotourism Society (TIES)* [online]. 2010 [cit. 2010-08-04]. Dostupné z: < <http://www.ecotourism.org> >.

UENP – United Nations Environment Programme. *About UNEP*. [online]. 2012 [cit. 2012-07-15]. Dostupné z: <http://www.unep.org/Documents.Multilingual/default.asp?DocumentID=43&ArticleID=3301&l=en>

UNEP – United Nations Environment Programme. *UNEP DTIE SCP Branch: Tourism* [online]. c2010 [cit. 2010-08-04]. Dostupné z: <<http://www.unep.fr/scp/tourism/topics/ecotourism/>>.

UNEP – United Nations Environment Programme. *Ecolabels in the tourism industry*. Paris : United Nations Publication, 1998. 52 s. ISBN 92-807-1708-1.

UNEP – United Nations Environment Programme; WTO – World Tourism Organization. *Making tourism more sustainable: A guide for policy makers* [online]. Paris, c2005. 210 s. Dostupné z: <<http://www.unep.fr/shared/publications/pdf/DTIx0592xPA-TourismPolicyEN.pdf> >. ISBN 92-807-2507-6.

United Nations Department of Economic and Social Affairs: Division for Sustainable Development. *Agenda 21* [online]. Rio de Janeiro, 2000 [cit. 2012-05-19]. Dostupné z: <http://www.un.org/esa/dsd/agenda21/index.shtml>

UNWTO – World Tourism Organisation: Sustainable Development of Tourism. Sustainable Tourism Stewardship Council (STSC) [online]. 2012 [cit. 2012-07-16]. Dostupné z: <http://sdt.unwto.org/en/content/sustainable-tourism-stewardship-council-stsc>

UNWTO – World Tourism Organisation: Sustainable Development of Tourism. *WTO Asia-Pacific Conference on Sustainability Certification of Tourism Activities* [online]. 2003 [cit. 2012-07-04]. Dostupné z: <http://sdt.unwto.org/sites/all/files/docpdf/kualalumpurfinrep.pdf>

UNWTO – World Tourism Organisation: Sustainable Development of Tourism. *Definition of Sustainable Tourism* [online]. 2004 [cit. 2012-07-04]. Dostupné z: <http://sdt.unwto.org/en/content/about-us-5>

Ústav pro ekopolitiku. *Výkladový slovník* [online]. c2007 [cit. 2010-08-04]. Dostupné z: <http://slovník.ekopolitika.cz/>.

VITÁKOVÁ, Marie. *Využití kulturních a přírodních památek pro cestovní ruch*. MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR. [online]. Praha, 2007 [cit. 2012-07-07]. Dostupné z: <http://www.mmr.cz/CMSPages/GetFile.aspx?guid=f2f9e2aa-a640-4d8c-bb45-38c8831cb574>

VÍTEK, Ondřej; PEŠOUT, Pavel. *Význam cestovního ruchu pro ochranu přírody: Příležitost nebo hrozba?*. *Ochrana přírody* [online]. 2010, zvláštní číslo [cit. 2012-08-01]. Dostupné z: <http://www.casopis.ochranaprirody.cz/zvlastni-cislo/vyznam-cestovniho-ruchu-pro-ochranu-prirody.html>

WORLD TOURISM ORGANIZATION. *World Ecotourism Summit: Final Report* [online]. Madrid, 2002 [cit. 2012-07-15]. ISBN 92-844-0550-5. Dostupné z: <http://www.gdrc.org/uem/eco-tour/Final-Report-WES-Eng.pdf>